

Universitetsuddannelser til fremtiden

Sammenfatning

Marts, 2018

Kompetencer

Lærings-
udbytte

Feedback

Kvalitet

Teknologi

Forsknings-
baseret

Fleksibilitet

Udgivet af Udvalg om bedre universitetsuddannelser
Uddannelses- og Forskningsministeriet
Børsgade 4
DK-1215 København K
Tel. 3392 9700
ufm@ufm.dk
www.ufm.dk

Foto Shutterstock

Layout PRinfoTrekroner

Tryk PRinfoTrekroner

Publikationen kan hentes på ufm.dk/publikationer

ISBN: 978-87-92572-84-4

ISBN (elektronisk publikation): 978-87-92572-85-1

1. Indledning

1. Indledning

1.1 Universitetsuddannelser til fremtiden

Gode uddannelser udvider vores horisont, giver valgmuligheder i livet og engagement til at leve som aktive borgere på arbejdsmarkedet og i vores demokrati.

De danske universiteter er en vigtig del af det samlede uddannelsesbillede i Danmark. Hvert år investerer Danmark ca. 17 mia. kroner eksklusiv udgifter til SU i forskningsbaserede universitetsuddannelser og i basisforskningsmidler til den forskning, som også understøtter uddannelserne. Det er en investering, der kan betale sig, for universitetsuddannelserne giver stor værdi både for den enkelte og for samfundet. Kandidater fra universiteterne løser opgaver på højt niveau, de bringer den nyeste forskningsbaserede viden ud i vores samfund, og de bidrager med kritisk stillingtagen og engagement.

Vi har gode universiteter i Danmark. Universiteterne får høje placeringer på internationale ranglister og tilbyder undervisning, som udspringer af stærke forskningsmiljøer. I Danmark er der fri og lige adgang til uddannelse. Med store offentlige investeringer i uddannelse følger også et fælles ansvar. Vi skal hele tiden sørge for, at samfundet, arbejdsmarkedet og den enkelte får mest muligt gavn af uddannelserne.

Selvom meget går godt, er der også udfordringer. For eksempel har nyuddannede fra en række universitetsuddannelser svært ved at finde job og til en god løn. De økonomiske gevinster kan øges, hvis ansøgere i højere grad vælger uddannelser, der er efterspurgt på arbejdsmarkedet. Og mange studerende kan få langt mere ud af uddannelsen, hvis de bruger flere timer på at studere. Samtidig er der potentiale for mere og bedre undervisning og for at anerkende uddannelse og undervisning på lige fod med forskning.

De seneste ti år er universitetsuddannelserne blevet det foretrukne valg for langt flere unge. De skal klædes på til en fremtid, hvor globalisering og nye teknologier forandrer vores hverdag og vores samfund. En fremtid, hvor det bliver mere nødvendigt end tidligere at kunne omstille sig, hvor den internationale konkurrence i stigende grad handler om, hvem der har de klogeste hoveder, og hvor efterspørgslen efter kompetencer hurtigt kan ændre sig. Samtidig er det en fremtid, hvor langt flere kandidater skal finde job i den private sektor end tidligere.

Der er brug for at orientere uddannelserne mod de nye behov. Gøre dem endnu bedre, end de er i dag. Så studerende på de danske universiteter møder uddannelse og undervisning i verdensklasse og bliver blandt de dygtigste i verden, klar til at navigere i ny teknologi, nye kompetencekrav og nye problemstillinger.

Udvalg om bedre universitetsuddannelser giver med denne rapport en vurdering af, hvordan Danmark kan få endnu bedre universitetsuddannelser i fremtiden. Udvalget præsenterer en række anbefalinger, som samlet set kan bidrage til at indfri det store potentiale for at styrke universitetsuddannelserne yderligere til gavn for de studerende, for arbejdsmarkedet og for samfundet.

Om Udvalg om Bedre Universitetsuddannelser

Udvalg om bedre universitetsuddannelser blev nedsat i april 2017. Udvalget har afholdt 20 møder herunder flere med eksterne input fra repræsentanter for studerende, undervisere og uddannelsesledere.

Ved arbejdets afslutning bestod udvalget af følgende medlemmer:

- Agnete Gersing, formand, departementschef, Uddannelses- og Forskningsministeriet
- Anders Overgaard Bjarklev, rektor, Danmarks Tekniske Universitet, formand for rektorkollegiet
- Birgit Bangskjær, chefkonsulent, Akademikerne
- Charlotte Rønhof, underdirektør i Dansk Industri
- David Dreyer Lassen, professor, Økonomisk Institut, Københavns Universitet
- Hanne Meldgaard, direktør, Uddannelses- og Forskningsministeriet
- Mads Bryde Andersen, professor, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet
- Mads Eriksen, uddannelses- og forskningspolitisk chef, Dansk Erhverv
- Per Michael Johansen, rektor, Aalborg Universitet, næstformand for rektorkollegiet
- Stig Henneberg, afdelingschef, Finansministeriet
- Tina Bering Keiding, lektor og vicecenterleder, Center for Undervisning og Digitale Medier, Aarhus Universitet

Sekretariatet for Udvalg om bedre universitetsuddannelser har betjent udvalget i tilvejebringelse af fakta og udarbejdelse af udvalgets afrapportering. Sekretariatet er sammensat af medarbejdere fra Uddannelses- og Forskningsministeriet og Finansministeriet.

Udvalgets opgave har været at opstille konkrete modeller for, hvordan universitetsuddannelserne kan styrkes inden for fire overordnede temaer:

1. Uddannelseskvalitet og høje krav til de studerende
2. Fleksible og hurtige veje til et godt job, der imødekommer samfundets behov
3. Teknologi som værktøj til at styrke kvalitet og relevans
4. Relevant og gennemskueligt uddannelsesudbud

Denne rapport er blevet til på baggrund af udvalgets drøftelser, undersøgelser og analyser, de nyeste data samt dialog med interessenter fra ind- og udland, blandt andet de studerende. Udvalget har ligeledes haft en følgegruppe bestående af interessenter på området.

Resultatet af udvalgets arbejde er en præsentation af universitetsuddannelserne, som de ser ud i dag, og en vurdering af de mange forskellige mulige løsninger, der kan imødegå udfordringer og indfri potentialer. Endelig er rapporten en præsentation af udvalgets anbefalinger til initiativer, der ruste universitetsuddannelserne og kommende studerende bedst muligt til fremtiden.

Oversigt over rapporten

Rapporten er struktureret i 13 kapitler. Kapitel 2 sammenfatter udvalgets analyseresultater og præsenterer udvalgets samlede anbefalinger. Kapitel 3 beskriver udvalgets forståelse af, hvad der kendetegner en god universitetsuddannelse. Kapitel 4-12 præsenterer de analyser, udvalget har gennemført, og beskriver det faktuelle grundlag på en række områder. Kapitel 13 opsummerer rapportens hovedkonklusioner og vurderer mulige tiltag.

Kapitel 2 udgør en sammenfatning af rapportens analysegrundlag og anbefalinger. Kapitel 2 er således dels et sammendrag af hele rapporten, dels en præsentation af udvalgets anbefalinger. Anbefalingerne udgør en delmængde af en lang række mulige tiltag, som beskrives nærmere i kapitel 13.

Kapitel 3 beskriver udvalgets forståelse af, hvad der kendetegner en god universitetsuddannelse. Denne forståelse danner udgangspunkt for rapportens analyser og vurderinger af, hvordan universitetsuddannelserne kan styrkes.

Kapitel 4 rummer en gennemgang af status og udvikling på de danske universiteter og skal således læses som en overordnet indgang til universitetsområdet med beskrivelser af universitetsuddannelsernes væsentligste regler og rammer, økonomi og optag, aktuelle politiske tiltag og de seneste års udvikling på universitetsområdet.

Kapitel 5 analyserer, hvilken værdi universitetsuddannelserne bidrager med i samfundet. Kapitel 5 beskriver særligt den samfundsøkonomiske værdi i forhold til andre uddannelsesgrupper i samfundet og mellem forskellige uddannelsesgrupper og faglige hovedområder. Herudover indeholder kapitlet analyser af sammenhængen mellem udbud og efterspørgsel efter universitetsuddannede i den offentlige og private sektor samt værdien af iværksætterier blandt universitetsuddannede.

Kapitel 6 beskriver nyuddannedes veje til job, herunder deres ledighed og beskæftigelse. Der indgår bl.a. analyser af sammenhængen mellem optag og ledighed, kompetencematch og jobfunktioner for universitetsuddannede samt beskæftigelse for nyuddannede kandidater og akademiske bachelorer på arbejdsmarkedet.

Kapitel 7 udgør en samlet analyse af fremtidens udvikling på arbejdsmarkedet, de forventede kompetencebehov og betydningen for universitetsuddannelserne. Heri indgår analyser af den teknologiske udvikling, automatisering og udvikling i erhvervsstrukturen i Danmark. Dertil kommer analyser af private virksomheders efterspørgsel efter kompetencer i dag og deres forventede fremtidige kompetencebehov. Det omfatter blandt andet forholdet mellem generalister og specialister, mellem specifikke og almene akademiske kompetencer og udviklingen i STEM-, herunder it-kompetencer.

Kapitel 8 opridser kendetegnene ved de danske universitetsuddannelsers opbygning og struktur i forhold til andre videregående uddannelser og universitetsuddannelser i andre lande. Det omfatter bl.a. 3+2-strukturen, bachelors retskrav på en kandidatuddannelse og overgangsfrekvenser fra bachelor- til kandidatuddannelse.

Kapitel 9 beskriver rammer for universiteternes udbud af uddannelser. Kapitlet omhandler udviklingen af uddannelsesudbuddet på universiteterne over tid. Hertil indgår eksempler på uddannelsers bredde og specialisering, et internationalt perspektiv på antallet af uddannelsesudbud samt ansøger- og aftagerperspektiver på uddannelsesudbud.

Kapitel 10 beskriver de centrale regler i optagelsessystemet. Hertil indgår undersøgelser af grænsekvotienter og frafald på universitetsuddannelserne. Kapitlet rummer desuden beskrivelser af forskellige optagelsesformer i Danmark og internationalt samt en redegørelse for forskellige virkninger ved optagelsessystemet.

Kapitel 11 har fokus på uddannelsestilrettelæggelse, undervisning og læringsudbytte. Det rummer blandt andet en beskrivelse af forskningsbaseret undervisning, studieintensitet, undervisnings- og vejledningstimer samt eksamens- og prøveformer. Hertil indgår en undersøgelse af brugen og udbredelsen af digitalt understøttet læring på universiteterne og endelig en beskrivelse af forskellige former for praksiskobling i undervisningen.

Kapitel 12 beskriver de ledelsesmæssige rammer for universitetsuddannelserne. Det gælder blandt andet bestyrelsens fokus på uddannelser, incitamenter til undervisning og pædagogisk kompetenceudvikling. Hertil kommer analyser af undervisningsevalueringer i kvalitetsarbejdet, studielederen og det formelle ledelseshierarki, centrale aktører i kvalitets- og relevansarbejdet og endelig institutionsakkreditering og ledelsesinformation.

Kapitel 13 rummer på baggrund af analysegrundlaget en identifikation af mulige tiltag, der kan styrke uddannelserne, og vurderinger af blandt andet fordele og ulemper. Kapitlet er ikke et udtryk for, hvad udvalget vurderer, der er hensigtsmæssigt, men beskriver mulighedsrummet.

Appendiks 1 indeholder en oversigt over medlemmer af Udvalg om bedre universitetsuddannelser og udvalgets sekretariat.

Appendiks 2 indeholder en oversigt over baggrundsmateriale og dokumentation, som er tilgængeligt på udvalgets website (www.ufm.dk). Der er udarbejdet tre appendikser 2.A, 2.B og 2.C, som indeholder metodevalg og dokumentation for de analyser, der er fortaget som led i sekretariatsbetjeningen. Disse fremgår bagerst i rapporten.

Udvalgets kommissorium

Gode universitetsuddannelser er til gavn for både den enkelte og for samfundet

Danske universitetsuddannelser skal udfordre den enkelte studerende, så de studerende tilegner sig faglige kundskaber på højt niveau. Danmark skal tilstræbe at have fremragende universiteter, der giver de bedste muligheder for kundskabstilegnelse, og de studerende skal anspores til selvstændighed, flid og faglig fordybelse. Dermed er fundamentet lagt for, at den nyuddannede kan bringe sine talenter i spil til gavn for både sig selv og for udviklingen af samfundet.

Universiteternes rolle i det danske samfund er afgørende. Det betyder i høj grad noget for Danmark, i hvad og på hvilket niveau vi uddanner de studerende. Både den private og den

offentlige sektors fremdrift påvirkes af niveauet af de akademiske medarbejdere, der ansættes. Danske virksomheders succes, dansk vækst, dansk forskning og i sidste ende dansk velfærd defineres blandt andet af, hvor gode universiteter og uddannelser vi har i landet.

I løbet af de seneste 10 år er optaget på universiteterne steget markant, og universiteterne er således blevet en hovedvej for mange unge. Målet skal være, at disse studerende skal være blandt de dygtigste i verden, og at universiteterne skal have højt niveau, høje ambitioner og stille høje faglige krav. Samtidig skal de studerende rustes godt til det samfund, de efterfølgende skal arbejde i og bidrage til, og som i stigende grad er præget af accelererende teknologisk udvikling. Mange universitetsuddannelser skal også tage højde for, at langt flere nyuddannede fremover skal finde job i den private sektor.

Med afsæt i eksisterende analysegrundlag og anbefalinger fra bl.a. Udvalg om kvalitet og relevans af de videregående uddannelser og Produktivitetskommissionen er der behov for at udarbejde konkrete modeller for at styrke universitetsuddannelserne. Det kan bl.a. omfatte mulige tilpasninger i forhold til længde, indhold og opbygning, der understøtter kvalitet, integration af nye teknologier og en bedre sammenhæng og fleksibilitet mellem uddannelse og job.

Der nedsættes derfor et udvalg, som skal opstille konkrete modeller for at styrke universitetsuddannelserne og belyse fordele og ulemper ved disse.

Udvalgets arbejde skal bl.a. forholde sig til de fire temaer, der fremgår af boks 1.1.

Boks 1.1

Temaer der skal belyses i udvalg om bedre universitetsuddannelser

Tema	Beskrivelse
1. Uddannelseskvalitet og høje krav til de studerende	<p>Høj kvalitet i universitetsuddannelsernes forudsætter, at universiteterne udfordrer de studerende og sætter høje ambitioner for den enkeltes faglige højde. Det kræver et højt læringsudbytte, der er afhængigt af mange faktorer, herunder faglige krav, undervisningsmateriale, tilrettelæggelse, studieintensitet, interaktion mellem underviser og studerende, undervisernes kompetencer mv. Studieintensiteten for danske studerende varierer betydeligt på tværs af hovedområder og er visse steder lavere end i andre europæiske lande. Spørgsmålet er, hvordan uddannelserne kan tilrettelægges, så uddannelseskvaliteten og de studendes kundskabstilegnelse øges mest muligt, så læringsudbyttet for den enkelte bliver så stort som muligt.</p> <p>Det formelle ansvar for uddannelseskvalitet er placeret under rektors ledelse, mens studienævnet har til opgave at understøtte tilrettelæggelse, gennemførelse og udvikling af uddannelse og undervisning. Et yderligere spørgsmål er derfor, om ansvars- og arbejdsdeling vedrørende uddannelsesledelse understøtter uddannelseskvaliteten og højt læringsudbytte.</p>

2. Fleksible og hurtige veje til gode job, der imødekommer samfundets behov

Universitetsuddannelserne skal ruste studerende til fremtidens udfordringer. Mange nyuddannede har imidlertid svært ved at finde et relevant job. Det er ingen tjent med. Samtidigt er arbejdsmarkedet under forandring. Fremover forventes jobvæksten især at ske i den private sektor. Ca. 80 pct. af nye kandidater forventes at skulle finde private job. Samtidig betyder den teknologiske udvikling, at mange job forsvinder eller ændrer karakter, at helt nye jobtyper vinder frem, og at bl.a. digitale kompetencer kan blive mere efterspurgt. Det stiller krav til uddannelsernes indhold og samspil med omverdenen. Spørgsmålet er, hvordan uddannelsernes opbygning og indhold mv. bedst muligt tilrettelægges, så de studerende i højere grad får relevante job og rustes til fremtidens kompetencebehov.

Med de kendte uddannelsesmønstre forventes 27 pct. af en ungdomsårgang at gennemføre en kandidatuddannelse. Det afspejler, at flere unge starter på universitetet, og at næsten 9 ud af 10 akademiske bachelorer fortsætter på en kandidatuddannelse. Til forskel fra blandt andet de angelsaksiske lande vælger de fleste således en lang specialisering, inden de har stiftet bekendtskab med arbejdsmarkedet. Det kan overvejes, om uddannelsernes opbygning er hensigtsmæssig, herunder om der kan skabes hurtigere og mere fleksible veje til arbejdsmarkedet, som kan bidrage til at styrke den enkeltes jobmuligheder.

3. Teknologi som værktøj til styrket kvalitet og relevans

Teknologi rummer muligheder for at understøtte de studerendes læring og målrette undervisningen til forskellige målgrupper. Digitale værktøjer anvendes allerede i undervisningen mange steder, og flere videregående uddannelsesinstitutioner arbejder i dag med udvikling og afprøvning af digitale læringsplatforme og tilrettelæggelsesformer. Det kan overvejes, om en styrket indsats kan bidrage til udvikling af forbedrede værktøjer og undervisningsmetoder, der kan styrke undervisningen, således at læringsudbyttet øges for den enkelte studerende.

4. Relevant og overskueligt uddannelsesudbud

Der er i dag flere end 1.000 forskellige uddannelsesudbud på universiteterne. Det store uddannelsesudbud kan gøre det vanskeligt for studerende at vælge uddannelse, ligesom det kan være svært for arbejdsgiverne at gennemskue de nyuddannedes kompetenceprofiler. Det kan overvejes, om det eksisterende uddannelsesudbud har et hensigtsmæssigt omfang og er tilstrækkeligt overskueligt.

Udvalgets opgave

Med udgangspunkt i de fire temaer skal udvalget:

- Belyse best practice i forhold til tilrettelæggelse af universitetsuddannelserne.
- Vurdere, hvordan mulige tilpasninger kan styrke universitetsuddannelserne.
- Opstille konkrete modeller for mulige tilpasninger i rammerne for universitetsuddannelserne og belyse fordele og ulemper herved.

Udvalget skal blandt andet adressere følgende konkrete problemstillinger:

A. Uddannelseskvalitet og høje krav til de studerende, herunder:

- Muligheder for at øge studieintensiteten, herunder minimumskrav for antallet af undervisningstimer.
- Muligheder for øget brug af aktive og innovative undervisningsformer, mere interaktion mellem underviser og studerende, tutorials, brug af obligatoriske afleveringer i løbet af semesteret og feedback til og mellem de studerende.
- Muligheder for at fremme og tilskynde god undervisning.
- Muligheder for at styrke ledelsesinformation og ledelsesansvaret for uddannelseskvalitet og god tilrettelæggelse af uddannelserne.
- Muligheder for at tilegne internationale kompetencer.

B. Fleksible og hurtige veje til et godt job, der imødekommer samfundets behov, herunder:

- Modeller for praksisnær undervisning, virksomhedsophold og øvrige former for samspil mellem undervisning og omverden.
- Mulighed for understøttelse af en god balance mellem dyb faglighed, generiske kompetencer og en større fleksibilitet i forhold til skiftende behov på arbejdsmarkedet, herunder ved muligheden for at udbyde både forskerrettede og erhvervsrettede kandidatuddannelser inden for samme uddannelse og område.
- Mulighed for at understøtte den forventede efterspørgsel på fremtidens arbejdsmarked, herunder digitale og teknologiske kompetencer.
- Mulighed for at variere forskningsbaseret mellem bachelor- og kandidatuddannelser, herunder mulighed for fuldtidsundervisere.
- Modeller for hurtigere veje til det private arbejdsmarked, f.eks. ved reelt afrundede bacheloruddannelser, der i ligeså høj grad forbereder til job som til kandidatoverbygningen, eksempelvis ved dimensionering af den direkte adgang fra bachelor til kandidat og fagligt brede bachelorindgange.

- Modeller for supplerende uddannelses typer og nye uddannelseslængder, herunder muligheden for at udbyde 3-4 årige bacheloruddannelser og 1-2 årige kandidatuddannelser.
- Mulige tilpasninger i akademiske bachelors retskrav på en kandidatuddannelse og overgange mellem bachelor- og kandidatuddannelser.

C. Teknologi som værktøj til at styrke kvalitet og relevans, herunder:

- Bedre anvendelse af teknologi og data i tilrettelæggelsen af uddannelse og undervisning, herunder bedre muligheder for at øge studieintensiteten, interaktion mellem studerende og underviser og feedbacken til studerende.
- Muligheder for at udbyde og tilrettelægge undervisning til nye/specialiserede målgrupper med forskellig geografisk placering, herunder digitale platforme.
- Muligheder for at fremme underviseres kendskab til – og brug af – teknologi i undervisningen.

D. Relevant og gennemskueligt uddannelsesudbud, herunder:

- Modeller til at skabe et mere overskueligt uddannelsesudbud og klare kompetenceprofiler.
- Muligheder for at fremme fagligt stærke miljøer, herunder konsolidering af mindre uddannelsesudbud.

Internationale erfaringer skal inddrages i arbejdet, ligesom udvalget kan inddrage eksperter og andre med indsigt i uddannelsessektoren.

Udvalget kan vurdere modeller, der er relevante alene for enkelte uddannelser og områder, herunder eventuelle forskelle mellem hovedområder mv.

Udvalget skal afslutte arbejdet omkring årsskiftet 2017/2018. Udvalget kan offentliggøre delanalyser. Det blev i december 2017 besluttet at forlænge fristen for afrapportering af udvalgets arbejde.

Udvalgets anbefalinger skal holdes inden for Uddannelses- og Forskningsministeriets nuværende økonomiske ramme.

Der nedsættes en følgegruppe til regelmæssig, tæt dialog med universitetsstuderende og øvrige interessenter.

2. Sammen- fatning og anbefalinger

The bottom right portion of the page features a decorative graphic consisting of several thin, white, intersecting lines that form a series of overlapping triangles and quadrilaterals against the dark blue background.

2. Sammenfatning og anbefalinger

2.1 Indledning

Danmark har et stærkt videregående uddannelsessystem, som hvert år klæder mange studerende godt på til deres fremtid. Et højt uddannelsesniveau gavner både den enkelte og samfundet som helhed.

Universitetsuddannelserne spiller en særlig rolle i forhold til at bringe den forskningsbaserede viden ud i samfundet og uddanne til højeste internationale niveau. En god universitetsuddannelse giver den studerende en høj faglighed og stærke kompetencer til at forholde sig til, udvikle og anvende viden kritisk og løsningsorienteret i forskellige sammenhænge. Derfor spiller gode universitetsuddannelser en vigtig rolle i forhold til det fremtidige arbejdsmarked, som vi endnu ikke kender, men allerede nu skal være rustede til at møde.

Gode universitetsuddannelser bidrager til, at det danske samfund og de danske virksomheder råder over kompetencer, som vil blive efterspurgt i fremtiden, da universiteterne spiller en afgørende rolle for udvikling af ny viden og nye teknologier. Universitetsuddannelserne skal ligeledes være relevante for samfundet i et bredere dannelsesmæssigt perspektiv og bygge videre på den almene dannelse, de studerende har fået gennem deres ungdomsuddannelse.

Udvalg om bedre universitetsuddannelser skal vurdere, hvordan universitetsuddannelserne kan styrkes. Udvalget har alene haft til opgave at vurdere de ordinære universitetsuddannelser. Udvalget konstaterer, at efter- og videreuddannelsesområdet også har stor betydning i et livslangt læringsperspektiv.

Udvalgets arbejde tager udgangspunkt i fire temaer, jf. kommissoriet:

1. Uddannelseskvalitet og høje krav til de studerende
2. Fleksible og hurtige veje til et godt job, der imødekommer samfundets behov
3. Teknologi som værktøj til styrket kvalitet og relevans i uddannelserne
4. Relevant og overskueligt uddannelsesudbud.

En god universitetsuddannelse er karakteriseret ved at være forskningsbaseret, at have et højt fagligt niveau og ved at give studerende et højt læringsudbytte og anvendelige og efterspurgte kompetencer, jf. boks 2.1:

Boks 2.1: Karakteristik af en god universitetsuddannelse

- *Forskningsbaseret:* En god universitetsuddannelse er kendetegnet ved at give den studerende indsigt i central forskning samt færdigheder til at arbejde med viden og forskningsbaserede metoder samt udføre forskningslige opgaver.
- *Højt fagligt niveau og højt læringsudbytte:* En god universitetsuddannelse er kendetegnet ved fagligt at være på højt internationalt niveau og give den enkelte studerende et højt læringsudbytte.
- *Anvendelige og efterspurgte kompetencer:* En god universitetsuddannelse er kendetegnet ved at give de studerende viden og kompetencer, som er anvendelige og efterspurgte på et dynamisk arbejdsmarked og i samfundet nu og i fremtiden.

Når man ser på universitetsuddannelserne i et samfundsmæssigt perspektiv, er det, ud over ovenstående karakteristika, også væsentligt, at der er en passende balance i udbud og efterspørgsel af universitetsuddannede med forskellige fagligheder. Det understøtter, at de nyuddannede har gode muligheder for hurtigt at finde relevant beskæftigelse, der afspejler deres uddannelsesniveau, og at virksomhederne har adgang til relevant arbejdskraft.

Universitetssektoren har gennem de sidste årtier gennemgået store forandringer. De danske universiteter er gået fra at være en mulighed for de få til at være en uddannelsesvej for tusinder af unge hvert år.

Udvalgets arbejde skal ses i sammenhæng med denne udvikling og de allerede igangsatte processer og tiltag, der har betydning for universiteternes virke. Det gælder eksempelvis implementering af universiteternes kvalitetssikringssystemer i forbindelse med overgangen til institutionsakkreditering, implementeringen af den ledighedsbaserede dimensionering (som fortsat er under indfasning), ændringen af universitetsloven i 2017 om bedre rammer for ledelse samt det nye bevillingssystem, der træder i kraft i januar 2019.

Hertil kommer de nye strategiske rammekontrakter, der bliver indgået i 2018, og uddannelses- og forskningsministerens overvejelser om et moderne filosofikum med byggesten inden for forskellige faglige traditioner. Sideløbende med disse ændringer i de politisk fastsatte rammer arbejder universiteterne med at udvikle tidssvarende uddannelser af høj faglig kvalitet og skabe gode vilkår for undervisere og studerende.

Udvalget har gennemført en lang række analyser og undersøgelser af de danske universitetsuddannelser og internationale erfaringer. Udvalgets analyser viser, at de danske universitetsuddannelser har høj værdi – både samfundsøkonomisk og for den enkelte. Udvalgets analyser viser også, at der er væsentlige udfordringer og et betydeligt potentiale for at styrke universitetsuddannelserne. F.eks. er dimittendledigheden høj på en række uddannelser, og antallet af undervisningstimer samt studieintensiteten blandt de

studerende er lav på flere uddannelser. Samtidig er der potentiale for at styrke undervisningen og anerkende uddannelse og undervisning på lige fod med forskning. Endelig forventes antallet af kandidatuddannede, der skal finde ansættelse i den private sektor, at skulle stige betydeligt. Det stiller krav til uddannelsernes indhold og metoder og til fordelingen af det samlede optag, så uddannelserne afspejler kompetencebehovene på arbejdsmarkedet.

Udvalget har identificeret og vurderet en række mulige tiltag, der vil kunne gøre de danske universitetsuddannelser endnu bedre.

Dette kapitel sammenfatter udvalgets væsentligste analyser og konklusioner. På baggrund af analysegrundlaget præsenteres udvalgets anbefalinger til at styrke universitetsuddannelserne inden for seks temaer:

1. Universitetsuddannelser med høj værdi for den enkelte og for samfundet
2. Universitetsuddannelser, der imødekommer kompetencebehovene på arbejdsmarkedet nu og i fremtiden
3. Mere fleksibel uddannelsesstruktur med mulighed for hurtigere veje til gode job
4. Mere overskueligt uddannelseslandskab og styrket optagelsessystem
5. Høje ambitioner for uddannelse og undervisning
6. Stærke ledelsesmæssige rammer og anerkendelse af fremragende undervisning.

De seks temaer danner overskrift for de følgende afsnit, hvor udvalgets hovedkonklusioner og anbefalinger inden for hvert tema præsenteres. Samlet kan anbefalingerne bidrage til at gøre de danske universitetsuddannelser endnu bedre end i dag og ruste de studerende bedre til fremtiden.

2.2 Universitetsuddannelser med høj værdi for den enkelte og for samfundet

Universitetsuddannelserne bidrager til et højt videnniveau i befolkningen og til at sprede forskningsbaseret viden til samfundet. En universitetsuddannelse øger generelt den enkeltes livskvalitet og forudsætninger for at deltage i samfundet. Universitetsuddannelserne har således stor betydning for udviklingen af det danske samfund i bred forstand. Mange af de værdifulde effekter, herunder ikke mindst de ikke-økonomiske gevinster, er imidlertid meget svære at måle. Fokus er derfor rettet mod universitetsuddannelsernes samfundsøkonomiske værdi.

Set under ét er den samfundsøkonomiske værdi af universitetsuddannelserne stor. De store offentlige investeringer i universitetsuddannelser er så at sige en god forretning for Danmark.

Stigningen i antallet af højtuddannede har historisk bidraget til højere vækst og velstand i Danmark. Det gælder både de videregående uddannelser generelt og universitetsud-

dannelserne specifikt. Det skyldes blandt andet, at en universitetsuddannelse øger den enkeltes værdiskabelse gennem et højt kvalifikationsniveau. Løngevinsten og beskæftigelsen er som hovedregel stigende med uddannelsesniveaut, således at et højere uddannelsesniveau i gennemsnit giver en økonomisk gevinst for den enkelte og et større bidrag til samfundets velstand. Kandidatuddannedes løngevinst og velstandsbidrag er i gennemsnit højere end andre uddannelsesgrupper i samfundet.

Samfundet har taget de danske universitetsuddannede til sig. Det viser sig blandt andet ved, at der er kommet mere end dobbelt så mange kandidater ud på arbejdsmarkedet i dag sammenlignet med 1990'erne. Det stigende udbud af kandidater har ikke haft nævneværdig betydning for det gennemsnitlige velstandsbidrag, idet kandidaternes gennemsnitligt høje løngevinst og beskæftigelsesfrekvens (set i forhold til andre uddannelsesgrupper) er omtrent fastholdt de seneste årtier. Det indikerer, at efterspørgslen på arbejdsmarkedet i store træk er fulgt med det stigende antal kandidatuddannede. En medvirkende forklaring på dette er, at den teknologiske udvikling og sektorforskydninger på arbejdsmarkedet har favoriseret højtuddannet arbejdskraft. Der er en række tegn på, at efterspørgslen efter højtuddannet arbejdskraft vil fortsætte med at stige. Der forventes samtidig også fremover at være markant flere kandidater til rådighed for arbejdsmarkedet.

En teknisk fremskrivning viser, at den øgede uddannelsestilbøjelighed og det deraf stigende uddannelsesniveau i befolkningen skønnes at generere et produktivitetsbidrag, som isoleret set svarer til en BNP-stigning i størrelsesordenen 60 mia. kr. frem mod 2030 og 130 mia. kr. frem mod 2050. Men vi kan få endnu mere ud af universitetsuddannelserne, end vi gør i dag. Der er et klart potentiale for en bedre balance mellem unges uddannelsesvalg og efterspørgslen efter kompetencer. Hvis studerende i højere grad vælger uddannelser, som er efterspurgt på arbejdsmarkedet, kan det øge de fremtidige velstandsgevinster af flere kandidatuddannede. Omvendt er der risiko for, at den gennemsnitlige høje værdi af universitetsuddannelserne bliver lavere fremover, hvis nyuddannede er længere tid om at finde relevant beskæftigelse og ikke får job til en løn, der svarer til deres uddannelsesniveau.

Arbejdsmarkedet forventes at ændre sig markant i de kommende år. Med det nuværende optag forventes der at blive uddannet 160.000 ekstra kandidatuddannede frem mod 2030. Ifølge et fremskrivningsscenario af uddannelsessammensætningen af den offentlige beskæftigelse vil 20 pct. blive beskæftiget i de offentlige erhverv; i fremskrivningssceneriet er det forudsat, at ændringer i uddannelsesniveaut på langt sigt alene følger af det demografisk betingede træk på offentlige serviceydelser. De resterende 127.000 ekstra kandidatuddannede, svarende til ca. 80 pct., vil i dette tilfælde være til rådighed for private erhverv. I dag er der i alt ansat ca. 150.000 kandidatuddannede i private erhverv. Ifølge fremskrivningen vil antallet af kandidatuddannede i de private erhverv således næsten blive fordoblet på 15 år.

Med det nuværende optag og givet det omtalte fremskrivningsscenario for uddannelsessammensætningen i offentlige erhverv vil antallet af kandidater fra universiteterne, som årligt skal finde beskæftigelse på det private arbejdsmarked, stige fra ca. 4.500 årligt i perioden fra 1995-2015 til ca. 8.500 årligt i perioden 2015-2030. Det svarer omtrent til en fordobling af antallet, der årligt skal finde beskæftigelse i de private erhverv. Opgjort i procent vil en sådan stigning være omtrent den samme som udviklingen siden 1990'erne, det vil sige ca. 4 pct. både historisk og fremadrettet. Optaget er de seneste år særligt steget på blandt andet erhvervsøkonomi (20 pct. siden 2014) og ingeniøruddannelser (12 pct. siden 2014), der på tværs af uddannelsesgrupper også har den højeste andel, som finder ansættelse i de private erhverv.

Den forventede stigning blandt kandidatuddannende i fremtiden skal ses i lyset af, at beskæftigelsen erfaringsmæssigt udvikler sig i takt med arbejdsstyrken på længere sigt. Det er derfor forventningen, at de kandidatuddannede som hovedregel kommer i job. Men det er vigtigt, at det også bliver til en løn, der modsvarer uddannelsen, og i et job, hvor den enkelte anvender de akademiske kompetencer, der er brugt år på at lære.

Der er meget store forskelle på, hvordan de nyuddannede klarer sig på arbejdsmarkedet efter uddannelsen. Mange uddannelser giver gode jobmuligheder og en høj løn. Men der er også en række uddannelser, som har høj ledighed og relativt lave lønninger. Beskæftigelses- og lønmuligheder indfanger kun en del af den samfundsmæssige værdi. Universitetsuddannelserne giver et væsentligt samfundsmæssigt bidrag ud over det, der kan måles i de samfundsøkonomiske parametre som løn og beskæftigelse.

Det samfundsøkonomiske afkast, beregnet som den forventede erhvervsindkomst blandt kandidatuddannede fratrukket de forventede omkostninger forbundet med uddannelse, er i gennemsnit højere i forhold til ufaglærte og faglærte. De samfundsøkonomiske gevinster er i gennemsnit større end de samfundsøkonomiske omkostninger. Det har med andre ord ifølge beregningen i gennemsnit og rent samfundsøkonomisk kunnet betale sig for samfundet at investere i, at en person uddanner sig på universitetet.

I gennemsnit er det samfundsøkonomiske afkast ca. 4 mio. kr. for en kandidatuddannet i forhold til, en person, der ikke har taget yderligere uddannelse ud over grundskolen (dvs. er ufaglært), og merafkastet er i gennemsnit på ca. 2 mio. kr. i forhold til en person, der har taget en erhvervsfaglig uddannelse (dvs. er faglært). At det samfundsøkonomiske afkast i gennemsnit er højere for universitetsuddannede afspejler primært, at kandidatuddannede har en højere løngevinst (produktivitet) relativt til ufaglærte og faglærte.

Det samfundsøkonomiske afkast af en kandidatuddannelse varierer mellem hovedområderne og inden for hovedområderne. Eksempelvis giver de samfundsvidenskabelige uddannelser i gennemsnit et afkast på ca. 5 mio. kr. sammenlignet med ufaglærte og et merafkast på ca. 4 mio. kr. sammenlignet med faglærte. De humanistiske uddannelser giver i gennemsnit et samfundsøkonomisk afkast på ca. 2 mio. kr., når der sammenlignes med ufaglærte og på ca. -1 mio. kr., når der sammenlignes med faglærte. Der kan være forskelle i aflønningen eller løndannelsen i den offentlige og private sektor, som kan have betydning for, i hvilket omfang lønnen afspejler den enkeltes samfundsøkonomiske bidrag.

De beregnede samfundsøkonomiske afkast skal ses i lyset af, at der er indført ledighedsbaseret dimensionering, som endnu ikke er indfaset fuldt ud. Hvis den ledighedsbaserede dimensionering fører til mindre ledighed, vil det alt andet lige kunne øge det samfundsøkonomiske afkast for de uddannelser, som er omfattet af dimensioneringen. Humanistiske uddannelser udgør størstedelen af de dimensionerede uddannelser.

Hvis flere kommende studerende i højere grad vælger uddannelser, der er efterspurgt på arbejdsmarkedet, vil det øge de fremtidige velstandsgevinster af universitetsuddannede.

Udvalgets hovedkonklusioner vedrørende universitetsuddannedes værdi for samfundet og nyuddannedes veje til job, jf. kapitel 5 og 6

- Et højt uddannelsesniveau bidrager til øget vækst og velstand. Det skyldes blandt andet, at kandidatuddannede i gennemsnit får en højere løn. Kandidatuddannedes årsindkomst er i gennemsnit ca. 80 pct. højere end den gennemsnitlige årsindkomst blandt faglærte.
- Efterspørgslen efter kandidatuddannede er omtrent fulgt med det stigende optag på universiteterne. Kandidatuddannedes relative lønforspring i forhold til bl.a. faglærte og professionsbacheloruddannede er omtrent fastholdt, selvom kandidatproduktionen er fordoblet i perioden 1995-2015. Kandidatuddannedes lønforspring er i samme periode henholdsvis faldet en smule (årsløn) og omtrent fastholdt (timeløn) i forhold til erhvervsakademiuddannede.
- En beregningsteknisk fremskrivning viser, at den øgede uddannelsesstilbøjelighed og det deraf stigende uddannelsesniveau i befolkningen skønnes at generere et produktivtidsbidrag, som isoleret set svarer til en BNP-stigning i størrelsesordenen 60 mia. kr. frem mod 2030 og 130 mia. kr. frem mod 2050 i forhold til 2018. Fremskrivningen er behæftet med betydelig usikkerhed.
- Universitetsuddannelserne har i gennemsnit høj samfundsøkonomisk værdi og et positivt samfundsøkonomisk afkast, når der tages højde for både samfundsøkonomiske omkostninger og gevinster. Det gælder både i sammenligning med ikke at tage en uddannelse (dvs. hvis kandidaterne i stedet havde været ufaglærte) og i forhold til at tage en erhvervsuddannelse (dvs. hvis kandidaterne i stedet havde været faglærte). Det samfundsøkonomiske afkast for en person med en kandidatuddannelse er ca. 4 mio. kr. i forhold til en ufaglært og ca. 2 mio. kr. i forhold til en faglært.
- Det samfundsøkonomiske afkast af en kandidatuddannelse varierer mellem universitetsuddannelser fordelt på hovedområder. De samfundsvidenskabelige uddannelser giver i typeeksemplerne i gennemsnit et samfundsøkonomisk afkast på ca. 5 mio. kr. sammenlignet med ufaglærte og et merafkast på ca. 4-5 mio. kr. sammenlignet med faglærte. De tekniske og naturvidenskabelige uddannelser giver ifølge beregningerne på typeeksemplerne i gennemsnit et afkast på hhv. ca. 3 og ca. 4,5 mio. kr. sammenlignet med ufaglærte og et beregnet merafkast på hhv. ca. 1 og 3 mio. kr. sammenlignet med faglærte. De humanistiske uddannelser har i gennemsnit et afkast på ca. 2 mio. kr., når der sammenlignes med ufaglærte og et afkast på ca. -1 mio. kr., når der sammenlignes med faglærte.
- Den gennemsnitlige beskæftigelse for alle kandidater er på niveau med eller højere end for arbejdsstyrken set under et. Nyuddannede kandidaters beskæftigelse har siden 2008 været lavere end beskæftigelsen for arbejdsstyrken set under et. Ledigheden blandt sundhedsvidenskabelige kandidater er i gennemsnit den laveste med 3 pct., mens ledigheden blandt humanistiske kandidater i gennemsnit er den højeste med 19 pct. for dimittendårgangen 2015.
- Der er indført ledighedsbaseret dimensionering af optaget til de videregående uddannelser på uddannelser med overledighed på 7 ud af de seneste 10 år. Tilgangen til dimensionerede akademiske bacheloruddannelser er faldet fra ca. 12.000 i 2013

til ca. 10.000 i 2016. Humaniora er i størst omfang omfattet af dimensioneringen, Effekterne af den ledighedsbaserede dimensionering er endnu ikke slået helt igennem. Tilgangen til ikke-dimensionerede akademiske bacheloruddannelser er steget fra ca. 17.000 i 2013 til ca. 18.000 i 2016.

- De gennemsnitlige løngevinster for nyuddannede kandidater målt i andet år efter dimission er højere for alle hovedområder på universiteterne sammenlignet med andre videregående uddannelser. De største gennemsnitlige løngevinster er blandt uddannelsesgrupperne økonomi, jura, læge, tandlæge, erhvervsøkonomi samt forvaltning og samfund. Uddannelser inden for fremmedsprog, klassisk humaniora, æstetiske fag og design har de laveste løngevinster. Enkelte af disse uddannelsesgrupper har en lavere gennemsnitsløn end gennemsnittet for erhvervsakademiuddannede og professionsbachelor i den private sektor.
- Andelen af kandidater fra 2015 i beskæftigelse, der i andet år efter dimission er skønnet til at arbejde under videregående niveau, er i gennemsnit ca. 7 pct.
- Antallet af kandidatuddannede, der skal finde ansættelse i den private sektor, forventes at skulle stige betydeligt. I dag er der i alt ansat ca. 150.000 kandidatuddannede i private erhverv. Med det nuværende optag viser et fremskrivnings-scenarium en stigning i antallet af privatansatte kandidater på 127.000 frem mod 2030.
- Stigningen i antallet af kandidatuddannede frem mod 2030 svarer til, at der i 2015-2030 i gennemsnit skal ansættes ca. 8.500 kandidatuddannede pr. år i den private sektor mod ca. 4.500 årligt i perioden fra 1995-2015, svarende til omtrent en fordobling. Den gennemsnitlige årlige vækstrate i procent vil i dette tilfælde være omtrent den samme frem mod 2030 som i 1995-2015.
- Antallet og andelen af kandidatuddannede i private erhverv er steget på tværs af alle hovedområder. Dette gælder både for områder med høj løn og lav ledighed og for områder med lav løn og høj ledighed. Fra 2000 til 2015 har optaget været særligt højt på erhvervsøkonomiske uddannelser og ingeniøruddannelser, som også har de største andele af kandidater ansat i private erhverv.
- Der er en række tegn på, at den teknologiske udvikling historisk i høj grad har favoriseret højtuddannet arbejdskraft. Det afspejler blandt andet, at samfundet efterspørger et højere kvalifikationsniveau i arbejdsstyrken for at kunne udnytte de teknologiske muligheder.
- Den fremtidige samfundsøkonomiske værdi af universitetsuddannelserne afhænger af, at flere universitetsuddannede får job i den private sektor til en løn, som modsvarer deres uddannelsesniveau. Hvis den historiske udvikling med globalisering, teknologisk udvikling og brancheændringer også fremadrettet understøtter efterspørgslen efter højtuddannet arbejdskraft, vil det i tråd med de historiske erfaringer betyde, at erhvervslivet fremadrettet vil efterspørge en højere andel af personer med en videregående uddannelse.
- Størstedelen af virksomhederne (56 pct.) vurderer, at de sandsynligvis vil ansætte flere universitetsuddannede (i antal) i fremtiden.
- På tværs af brancher vurderer 47 pct. af de adspurgte virksomheder, at de ikke forventer en ændring i andelen af universitetsuddannede. 40 pct. af virksomhe-

derne vurderer, at de i fremtiden vil have en større andel medarbejdere med en universitetsuddannelse, mens 5 pct. vurderer en mindre andel. De virksomheder, der fremadrettet forventer ændringer i deres medarbejderstab, forventer således, at de vil skifte til en højere andel universitetsuddannede i forhold til deres øvrige medarbejdere. Forventningerne gælder virksomheder af alle størrelser.

Universitetsuddannelserne i Danmark er grundlæggende gode og giver høj værdi for samfundet og for den enkelte. Med implementeringen af den ledighedsbaserede dimensionering og det nye bevillingssystem, der i højere grad understøtter kvalitet i uddannelserne og en høj beskæftigelse blandt nyuddannede, er der taget vigtige skridt til at øge den samfundsøkonomiske værdi af universitetsuddannelserne.

I tillæg til disse allerede iværksatte tiltag vurderer udvalget, at der er potentiale for at øge værdien af universitetsuddannelserne yderligere. Der er blandt andet potentiale for, at flere nyuddannede fra alle hovedområder finder hurtigt vej til arbejdsmarkedet og får en løn, der modsvarer deres uddannelsesniveau. Potentialet består særligt i, at optaget på universiteterne i højere grad skal afspejle efterspørgslen på arbejdsmarkedet nu og i fremtiden, og at størstedelen af kandidaterne fremover skal finde beskæftigelse i den private sektor.

Udvalget anbefaler:

1. At universiteterne løbende tilpasser antallet af studiepladser til efterspørgslen på arbejdsmarkedet

Udvalget anbefaler, at universiteterne løbende tilpasser antallet af studiepladser til efterspørgslen på arbejdsmarkedet. Formålet er at øge antallet af studiepladser på uddannelser, der er efterspurgt på arbejdsmarkedet, særligt i den private sektor, og reducere tilgangen til uddannelser, hvor den aktuelle ledighed er høj, eller hvor den fremtidige efterspørgsel forventes at være lav. Tilpasningen skal således på den ene side gøre det muligt for kommende studerende i højere grad at vælge uddannelser, som er efterspurgt på arbejdsmarkedet, og på den anden side begrænse optaget på uddannelser, som er mindre efterspurgt. Det er en forudsætning, at universiteterne fastholder et højt fagligt niveau og optager højt kvalificerede ansøgere, hvorfor et øget optag på relevante uddannelser forudsætter, at der er et tilstrækkeligt antal kvalificerede ansøgere. Anbefalingen skal ses i sammenhæng med den ledighedsbaserede dimensioneringsmodel og det nye bevillingssystem, der giver øget incitament til universiteterne til at styrke sammenhængen mellem optag og beskæftigelse. Den ledighedsbaserede dimensioneringsmodel er under indfasning og evalueres i øjeblikket. Udvalget finder, at det i forlængelse af evalueringens resultater vil kunne være relevant at justere dimensioneringsmodellen.

2. At universiteterne udvikler flere tværgående kandidatuddannelser, der er særligt efterspurgt på arbejdsmarkedet

Udvalget anbefaler, at universiteterne udvikler flere tværgående kandidatuddannelser, som er rettet mod bachelorer fra forskellige fagområder, og som

giver de studerende kompetencer, der er særligt efterspurgt på arbejdsmarkedet, herunder i den private sektor. Det skal give studerende fra flere områder mulighed for at foretage et fagligt sporskifte og starte på en kandidatuddannelse, som er særligt efterspurgt af aftagere og afspejler fremtidens kompetencebehov. Det kan for eksempel være en studerende med en bachelor fra humaniora, der vælger en kandidatuddannelse inden for it eller erhvervsøkonomi. Der kan både være tale om helt nye uddannelser, og der kan være tale om tilpasninger af eksisterende kandidatuddannelser.

3. At Uddannelses- og Forskningsministeriet styrker vejledningsindsatsen med fokus på arbejdsmarkedets behov og et godt match mellem ansøger og uddannelse

Udvalget anbefaler, at uddannelsesvejledningen til de videregående uddannelser i højere grad tilskynder uddannelsessøgende til at vælge uddannelser, der er efterspurgt på arbejdsmarkedet. Blandt andet er der brug for, at flere unge spores ind på uddannelser inden for it og teknologi i overensstemmelse med målsætningerne for Teknologipagten. Konkret kan det ske ved at styrke vejledningsværktøjet Uddannelseszoom, så det bliver lettere at anvende. Fokus på lav ledighed, høj løn mv. kan ligeledes intensiveres i forbindelse med oplysningsindsatser fra Uddannelses- og Forskningsministeriets side i forbindelse med de årlige ansøgningsrunder. Endelig er det centralt, at vejledningsindsatsen udformes, så den i endnu højere grad understøtter et godt match mellem ansøgerens faglige forudsætninger og motivation og indholdet af uddannelsen.

4. At universiteterne offentliggør standardiserede oplysninger om løn, beskæftigelse mv.

Der indgår allerede informationer om blandt andet studerendes overgang til arbejdsmarkedet på universiteternes hjemmesider, men oplysningerne kan være forskelligartede og have forskellige opgørelsesmetoder, så kommende studerende reelt ikke kan sammenligne vigtige oplysninger om uddannelserne. Udvalget anbefaler, at Uddannelses- og Forskningsministeriet i samarbejde med universiteterne fastlægger en fælles standard for offentliggørelse af information vedrørende eksempelvis ledighed, frafald og beskæftigelse. Det skal understøtte, at kommende studerende får bedre mulighed for at sammenligne uddannelser og orientere sig på tværs af universiteter og uddannelser på et sammenligneligt grundlag. Samtidig vil det gøre, at de kommende studerende vil finde de samme typer oplysninger, når de konsulterer universiteternes hjemmesider og f.eks. Uddannelseszoom. Det er afgørende, at data er valide. Arbejdet med at standardisere de data, som offentliggøres på universiteternes hjemmesider kan være ressourcekrævende og tage tid.

Udvalget anbefaler også, at universiteterne formidler kontakten mellem uddannelsessøgende og studerende, og at universiteterne synliggør, hvordan unge får kontakt til relevante personer fra uddannelsen, hvis de ønsker mere information om uddannelserne.

2.3 Universitetsuddannelser, der imødekommer kompetencebehov på arbejdsmarkedet nu og i fremtiden

Historisk har det danske arbejdsmarked undergået store forandringer. Både den teknologiske udvikling og globaliseringen har betydet, at kravene til medarbejderes kompetencer har ændret sig. Det har været med til at øge efterspørgslen efter højt kvalificeret arbejdskraft i Danmark.

Den høje grad af virksomhedsdynamik i Danmark betyder, at mange af de nyuddannede vil finde beskæftigelse i virksomheder, som endnu ikke eksisterer. Samtidig har beskæftigelsen fordelt på henholdsvis mikro-, små, mellemstore og store virksomheder historisk været stabil. Det indebærer, at nyuddannede også i fremtiden må forventes at skulle finde job i alle typer af virksomhedsstørrelser, herunder forventeligt også mange i små og mellemstore virksomheder. Væksten blandt kandidatuddannede har historisk været størst i store virksomheder og i brancher inden for privat service.

Den private sektor forventes fremover at skulle aftage langt flere dimittender fra universiteterne. Universitetsuddannelserne spiller en vigtig rolle i forhold til at ruste studerende til mødet med virksomheder i forskellige brancher. Det sker blandt andet ved at give de studerende et højt videnniveau og evnen til at forholde sig til, udvikle og anvende viden kritisk og løsningsorienteret i mange forskellige sammenhænge. Den teknologiske udvikling bliver central for virksomhedernes kompetencebehov fremadrettet.

Mange jobfunktioner forventes fremover at blive automatiseret eller ændre karakter som følge af den teknologiske udvikling. Arbejdsopgaver, der varetages af kandidatuddannede, er generelt sværere at automatisere end arbejdsopgaver, der typisk varetages af medarbejdere uden en videregående uddannelse. Den teknologiske udvikling har historisk favoriseret højtuddannet arbejdskraft og øget efterspørgslen efter universitetsuddannede. Med en forventet øget automatisering og fortsat teknologisk udvikling i fremtiden, kan dette forventes at fortsætte. Men også højtuddannedes job kan ændre sig. Nogle arbejdsopgaver forventes at forsvinde eller ændre sig, mens andre opstår – også inden for universitetsuddannelser som f.eks. medicin og jura.

Alt i alt medfører ændringer i teknologi og arbejdsmarked nye og høje krav til dimittendernes kompetencer og til universiteternes arbejde med at indrette uddannelserne herefter. Der er behov for, at universiteterne løbende balancerer uddannelsernes kompetenceprofiler med arbejdsmarkedets skiftende behov, herunder teknologiske kompetencer og almene akademiske kompetencer. Samtidig er det afgørende, at de studerende i højere grad rustes til løbende at kunne tilegne sig ny viden og nye kompetencer gennem hele deres arbejdsliv og klædes på til at håndtere komplekse problemstillinger og udvikling af nye løsningsmodeller.

Universitetsuddannelserne skal dog ikke kun afspejle arbejdsmarkedets aktuelle viden- og kompetencebehov. Fremtidens erhvervsliv og arbejdsmarked formes i høj grad af universitetsdimittenderne gennem tilførsel af ny viden og nye ideer.

Udvalgets hovedkonklusioner vedrørende og kompetencer til arbejdsmarkedet nu og i fremtiden, jf. kapitel 7 og dele af kapitel 11

- Det danske arbejdsmarked har historisk gennemgået store forandringer. Den teknologiske udvikling, globalisering og brancheforskydninger har medført, at kravene til arbejdskraftens kompetencer er steget. Det har øget efterspørgslen efter højtuddannede i Danmark.
- Flere undersøgelser peger på, at arbejdsopgaver, der typisk varetages af højtuddannede, er sværere at automatisere. En undersøgelse peger f.eks. på, at faglærtes job har et skønnet automatiseringspotentiale, der er omtrent dobbelt så højt som kandidatuddannedes job.
- Den teknologiske udvikling stiller høje krav til studerendes kompetencer og refleksionsevner, så de kan begå sig og trives i en digitaliseret virkelighed både på arbejdsmarkedet, i samfundet og i livet generelt. Samtidig kan udviklingen betyde et stigende behov for livslang læring og højere grad af vekselvirkning mellem uddannelse og arbejdsmarked.
- Fordelingen af mikro-, små, mellemstore og store virksomheder målt på antallet af ansatte har været omtrent uændret i perioden 1980-2013. De kandidatuddannede er i dag ansat i virksomheder af alle størrelser, og antallet stiger på tværs af størrelser. Større virksomheder har i højere grad kandidatuddannede ansat, mens mindre virksomheder i mindre grad har kandidatuddannede ansat. Væksten blandt kandidatuddannede har historisk været størst i store virksomheder. Kandidatuddannede kan i fremtiden forventes at skulle finde job i alle typer af virksomheder, herunder i små- og mellemstore virksomheder.
- I forhold til en række sammenlignelige europæiske lande har Danmark en høj andel af både nystartede virksomheder og virksomheder, der lukker inden for tre år. Den høje grad af virksomhedsdynamik i Danmark kan indebære, at mange nyuddannede fra universiteterne vil skulle finde beskæftigelse i virksomheder, som endnu ikke eksisterer.
- Et repræsentativt udsnit af danske virksomheder, der har deltaget i udvalgets spørgeskemaundersøgelse, efterspørger især it-kompetencer og kandidater med en samfundsvidenskabelig eller teknisk uddannelse.
- Danske virksomheder giver udtryk for, at de forventer et stigende behov for medarbejdere med kompetencer inden for STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics), herunder ikke mindst it-kompetencer. Der er her ikke nødvendigvis kun tale om STEM-uddannelser, men også STEM-kompetencer, der kan opnås som en del af andre fagligheder. Både forskningslitteraturen og virksomhederne peger på, at STEM-kompetencer i kombination med sociale kompetencer, som eksempelvis samarbejdskompetencer, er efterspurgt.
- Generelt viser spørgeskemaundersøgelsen blandt danske virksomheder, at arbejdsmarkedet efterspørger både generalister og specialister. Knap halvdelen af de danske virksomheder efterspørger dog i højere grad specialister, når de søger nye medarbejdere, mens ca. en femtedel i højere grad efterspørger generalister. Der kan være forskel på, hvad virksomhederne hver især forstår ved 'specialister' og 'generalister'.

- Baseret på litteraturstudier, fokusgrupper og udvalgets virksomhedssurvey er der samlet set indikationer på, at der efterspørges kandidater med en stærk kernefaglighed, og som samtidig har almene kompetencer, der går på tværs af fagligheder.
- En række forskningsresultater peger på, at svært automatiserbare kompetencer bliver vigtigere fremover, Det gælder blandt andet sociale kompetencer som eksempelvis forhandlings- og koordineringsevner, samarbejdskompetencer, læringskompetencer, kritisk tænkning, analyse af komplekse problemstillinger og omstillingsevne.
- 8 ud af 10 private virksomheder, der har deltaget i udvalgets spørgeskemaundersøgelse, vurderer, at evnen til at samarbejde, udvikle nye processer og produkter, teknologiforståelse og evnen til at tilegne sig ny viden løbende bliver vigtigere fremover.
- Universiteterne arbejder med integration af forskellige arbejdsmarkedsorienterede elementer i uddannelserne, herunder projektorienterede forløb, casebaseret undervisning, projektarbejde eller innovations- og entreprenørskabsaktiviteter.
- Undersøgelser indikerer, at studerende, der har studiejob, udveksling og projektorienterede forløb også opnår gode resultater i form af efterfølgende beskæftigelse og løn.

Universiteterne arbejder løbende på at tilpasse uddannelserne til fremtidens behov. Universiteterne vurderer blandt andet de enkelte uddannelser i lyset af drøftelserne i aftagerpaneler og advisory boards, og nogle universiteter gennemgår deres uddannelser systematisk.

Den teknologiske udvikling og det stigende antal, der skal ansættes i den private sektor øger imidlertid kravene til tilrettelæggelsen af uddannelserne. Arbejdsmarkedet ændres i en grad, så det er nødvendigt at sætte endnu mere fokus på, at uddannelserne imødekommer arbejdsmarkedets behov og kan være med til at forme fremtiden. Det er vigtigt at holde fast i uddannelser, der giver en dyb faglighed, som kan sættes i spil i mange forskellige sammenhænge. Evnen til at lære at lære er afgørende for at ruste de studerende til et arbejdsmarked, der endnu er ukendt.

Udvalget anbefaler:

5. At universiteterne indarbejder digitale kompetencer og teknologiforståelse i uddannelserne

Udvalget anbefaler, at alle studerende rustes til en digitaliseret verden og en fremtid præget af ny teknologi. Udvalget anbefaler derfor, at universiteterne indarbejder digitale kompetencer og teknologiforståelse i alle uddannelser, med mindre der i enkeltstående tilfælde er særlige faglige grunde til at fravige princippet. Det gælder kompetencer som kodning og dataanalyse, hvor det er relevant. Det gælder også, at studerende trænes i at reflektere og forholde sig kritisk til etiske og samfundsmæssige konsekvenser af den teknologiske udvikling og opnår forståelse for uddannelsens digitale teknologier og muligheder. Det er vigtigt, at de nye elementer integreres i uddannelserne på en hensigtsmæssig måde.

6. At universiteterne styrker koblingen mellem teori og praksis i uddannelserne

Udvalget anbefaler, at universiteterne understøtter en passende kobling til praksis i undervisningen og anvender arbejdsmarkedsrelevante undervisningsformer, f.eks. som integrerede forløb i undervisningen, projekt- og case-arbejde eller øget brug af projektorienterede forløb.

7. At Uddannelses- og Forskningsministeriet etablerer et nationalt kompetencepanel

Udvalget anbefaler, at Uddannelses- og Forskningsministeriet etablerer et nationalt kompetencepanel, som kan rådgive uddannelses- og forskningsministeren og universiteterne om udviklingen i efterspørgslen på arbejdsmarkedet. Kompetencepanelet kan have til formål at analysere og belyse udviklingstendenser i ind- og udland og vurdere betydningen heraf for den fremtidige efterspørgsel efter kompetencer på tværs af de videregående uddannelser. Kompetencepanelet kan med fordel omfatte både faglige eksperter og centrale interessenter og kan sekretariatsbetjenes af Uddannelses- og Forskningsministeriet. Sammenhængen med resten af uddannelsessystemet kan med fordel også indgå i panelets arbejde.

Udvalget lægger vægt på, at kompetencepanelet alene er rådgivende og har et andet formål og sigte end f.eks. Det rådgivende udvalg for vurdering af udbud af videregående uddannelser (RUVU), der vurderer behov og relevans af specifikke uddannelser, herunder i relation til det eksisterende uddannelseslandskab. Udvalget lægger afgørende vægt på, at der bliver en klar arbejdsdeling mellem kompetencepanelet og øvrige aktører og initiativer, således at der undgås overlap med eksisterende tiltag.

8. At Uddannelses- og Forskningsministeriet, universiteterne og aftagere i fællesskab udarbejder best practice for aftagerpaneler

Udvalget anbefaler, at Uddannelses- og Forskningsministeriet i samarbejde med universiteterne og aftagerorganisationer indsamler og udbreder best prac-

tice for arbejdet med aftagerpaneler. Det kan eksempelvis være erfaringsopsamling og videndeling vedrørende aftagerpanelernes sammensætning, organisering og mødeformer samt bidrag til udvikling af uddannelserne. Som led i arbejdet kan det undersøges, om det nogle steder kan være relevant at etablere nationale aftagerpaneler med henblik på videndeling og koordination på tværs af store uddannelser eller uddannelsesområder.

9. At universiteterne styrker udbuddet af forskningsbaseret efter- og videreuddannelse til universitetsuddannede inden for særligt efterspurgte fagområder

Udvalget anbefaler, at udbuddet af forskningsbaseret efter- og videreuddannelse til universitetsuddannede styrkes inden for særligt efterspurgte fagområder. Tiltaget skal ses i tæt sammenhæng med den arbejdsgruppe, der skal rådgive om udviklingen af videregående efter- og videreuddannelse i forlængelse af trepartsaftalen fra 2017. Udvalget lægger vægt på, at et styrket udbud på universiteterne ikke forvrider konkurrencen i forhold til private udbydere.

2.4 Mere fleksibel uddannelsesstruktur og hurtigere veje til gode job

Danmark har en uddannelsesstruktur, hvor en akademisk bacheloruddannelse varer tre år. Stort set alle kandidatuddannelser er tilrettelagt som toårs fuldtidsstudier, dvs. en '3+2-struktur'. Akademiske bacheloruddannelser skal give den studerende relevant erhvervskompetence og er formelt set afrundede uddannelser. Selvom bachelorerne skal kunne vælge enten at læse videre på en kandidatuddannelse eller træde ud på arbejdsmarkedet, vælger stort set alle akademiske bachelorer at starte på en kandidatuddannelse i direkte forlængelse af bacheloruddannelsen.

I Danmark har akademiske bachelordimitter retskrav på at blive optaget på en kandidatuddannelse. En bestået bacheloruddannelse giver således ifølge gældende regler "ret til optagelse på den kandidatuddannelse, der er den naturlige overbygning" af bacheloruddannelsen, jf. kandidatadgangsbekendtgørelsen. Retskravet gælder alene ved samme universitet i direkte forlængelse af den afsluttede bacheloruddannelse (dvs. f.eks. samme sommer). Retskravet betyder i kombination med en begrænset tradition for at ansætte akademiske bachelorer i virksomhederne, at universitetsstuderende har et stærkt incitament til at fortsætte på en kandidatuddannelse i direkte forlængelse af deres bacheloruddannelse. Sammen med strukturen på de danske universitetsuddannelser betyder det, at en universitetsuddannelse for langt de fleste studerende betragtes som et samlet femårigt forløb. Der er derfor en begrænset vekselvirkning mellem universitetsuddannelse og arbejdsmarked, ligesom der er begrænset faglig mobilitet på tværs af uddannelser og hovedområder i de studerendes overgang fra bachelor- til kandidatuddannelse.

Kun i meget få andre lande er der retskrav som i Danmark, ligesom den direkte overgangsfrekvens mellem bachelor- og kandidatuddannelse i Danmark er meget høj og højere end i andre sammenlignelige lande. I visse lande, herunder særligt de angelsaksiske lande, er det almindeligt at forlade universitetet efter en 3-4-årig bacheloruddannelse.

I Danmark sker overgangen til arbejdsmarkedet fra universiteterne primært fra kandidatniveauet. Det afspejler sig også på arbejdsmarkedet, hvor der i stigende grad er kandidater

ansat i virksomhederne, men meget få akademiske bachelorer. Der eksisterer således et yderst begrænset akademisk bachelorarbejdsmarked i både den offentlige og private sektor.

Det står i modsætning til andre dele af det videregående uddannelsessystem. I den offentlige sektor findes et udbredt bachelorarbejdsmarked af professionsbachelorer f.eks. pædagoger, skolelærere og sygeplejersker. Blandt beskæftigede på det offentlige arbejdsmarked (30-34 årige) udgør personer med en professionsbachelor eller en akademisk bachelor ca. 42 pct. Til sammenligning udgør personer med en erhvervsakademiuddannelse ca. 2 pct. og kandidatuddannede ca. 22 pct. blandt de beskæftigede.

På det private arbejdsmarked udgør bachelorer en mindre andel, men der er ligeledes professionsbacheloruddannede på en række områder, der typisk får ansættelse i den private sektor. Det gælder blandt andet diplomingeniøruddannelserne på universiteterne og professionshøjskolerne samt f.eks. journalistuddannelsen, bygningskonstruktøruddannelsen, finansbacheloruddannelsen og maskinmesteruddannelsen. Blandt beskæftigede på det private arbejdsmarked (30-34 årige) udgør personer med en professions- eller akademisk bachelor ca. 13 pct. Til sammenligning udgør personer med en erhvervsakademiuddannelse ca. 7 pct. og kandidatuddannede ca. 16 pct. blandt de beskæftigede.

Den private sektor forventes også at kunne have nytte af at ansætte akademiske dimittender fra et mellemniveau, ligesom det kan være gavnligt for nogle studerende at bryde det femårige forløb op, få erhvervs erfaring og måske vende tilbage til universitetet for at specialisere sig.

Derfor er der potentiale for en større fleksibilitet i uddannelsesstrukturen, så studerende kan vælge en hurtigere og mere erhvervsrettet vej til arbejdsmarkedet end den typiske femårige vej i dag. En mere fleksibel struktur skal give flere universitetsuddannede bedre mulighed for anvende deres bacheloruddannelse på arbejdsmarkedet og vende tilbage til universitetet for at dygtiggøre sig på baggrund af deres erhvervs erfaring.

Udvalgets hovedresultater vedrørende uddannelsesstruktur, jf. kapitel 8

- Det er inden for Bologna-strukturen muligt at tilrettelægge bacheloruddannelser af 3-4 års varighed og kandidatuddannelser af 1-2 års varighed. Danmark har valgt en akademisk 3+2-model med retskrav på overgang fra bachelor- til kandidatuddannelse.
- I nogle europæiske lande er en struktur med 3-årige bachelor- og 2-årige kandidatuddannelser det mest almindelige. Andre lande har mere fleksible strukturer med varierende uddannelseslængder og overgange fra bachelor- til kandidatuddannelse. I lande som Sverige, Belgien, Irland, Storbritannien, Østrig, Tyskland, Hongkong og Australien kan længden på en kandidatuddannelse variere mellem 1 eller 2 år. Bacheloruddannelsen er i nogle af disse lande 4-årige uddannelser. Det gælder f.eks. Hongkong.
- Universitetsstuderende i Danmark har med det nuværende retskrav et stærkt incitament til at søge videre på en kandidatuddannelse i direkte forlængelse af deres bacheloruddannelse.
- Ca. 85 pct. af bachelorstuderende fortsætter på en 2-årig kandidatuddannelse i direkte forlængelse af bacheloruddannelsen og gennemgår dermed ét sammenhængende 5-årigt uddannelsesforløb.

- Der har over tid været en stigning i andelen af dimittender fra akademiske bacheloruddannelser, der påbegynder en kandidatuddannelse.
- Der eksisterer et yderst begrænset akademisk bachelorarbejdsmarked i Danmark. I den offentlige sektor findes der dog et udbredt professionsbachelorarbejdsmarked (ca. 42 pct. af de beskæftigede). I den private sektor er der en mindre andel professionsbachelorere i sammenligning med den offentlige sektor, men der er også privatansatte, der har en professionsbacheloruddannelse (ca. 13 pct. af de beskæftigede), som f.eks. diplomingeniør, maskinmester eller finansbachelor.
- 45 pct. af institutlederne og 35 pct. af studielederne er uenige eller overvejende uenige i, at de akademiske bachelors kompetencer i sig selv er anvendelige på arbejdsmarkedet, selvom en bacheloruddannelse i dag skal tilrettelægges, så den studerende kan afslutte uddannelsen med umiddelbar erhvervskompetence.

De nuværende kandidatuddannelser skaber stor værdi på arbejdsmarkedet og er en velkendt og meget eftertragtet uddannelsesstype blandt de aftagere, der i dag ansætter kandidater.

De velkendte 2-årige kandidatuddannelser med et afsluttende speciale er og skal fortsat være en hovedvej på universiteterne. Der er samtidig potentiale for mere fleksible muligheder for den studerende i form af en større uddannelsesdifferentiering og hurtigere veje til gode job. Der er således potentiale for, at studerende får bedre muligheder for at vælge andre og hurtigere veje til arbejdsmarkedet end det traditionelle 3+2-årige uddannelsesforløb. Det kan give bedre mulighed for at påbegynde en erhvervskarriere og senere vende tilbage til universiteterne og opdatere sin viden.

Udvalget anbefaler

10. At retskravet på en kandidatuddannelse forlænges til at gælde f.eks. 2-3 år

I dag har akademiske bachelorer retskrav på en kandidatuddannelse, og de mister dette retskrav, hvis de vælger at træde ud på arbejdsmarkedet efter afsluttet bacheloruddannelse. Udvalget anbefaler, at reglerne ændres, så de studerende ikke mister deres retskrav ved at søge beskæftigelse, når de er blevet bachelorer. Udvalget anbefaler derfor, at retten til at blive optaget på en kandidatuddannelse fremover gælder f.eks. 2-3 år, så den enkelte nyuddannede bachelor har bedre mulighed for at vælge at påbegynde en erhvervskarriere og eventuelt vende tilbage til universitetet senere. Det giver den enkelte studerende mere fleksibilitet, og det giver arbejdsmarkedet bedre muligheder for at rekruttere arbejdskraft fra det akademiske bachelorniveau. Udvalget lægger i forbindelse med anbefalingen vægt på, at ændringerne af retskravet foretages, så der fortsat er et højt udbud af højt kvalificeret arbejdskraft. Det vurderes, at ændringen er neutral eller øger arbejdsudbuddet.

11. At universiteterne får mulighed for at udbyde 1-årige "overbygningsuddannelser" (60 ECTS) som ordinære heltidsuddannelser

Udvalget anbefaler, at universiteterne også får mulighed for, i tillæg til kandidat- og masteruddannelser, at udbyde 1-årige forskningsbaserede selvstændigt afsluttede "overbygningsuddannelser" (60 ECTS) som ordinær uddannelse for akademiske bachelorer (uden deltagerbetaling og med SU).

Udvalget anbefaler, at de 2-årige kandidatuddannelser (120 ECTS) fortsat er hovedvejen for de akademiske bachelorer på universiteterne, men at universiteterne også udbyder de 1-årige overbygningsuddannelser på en række relevante fag. Akademiske bachelorer får dermed mulighed for at gennemføre en 1-årig forskningsbaseret overbygningsuddannelse som ordinær heltidsuddannelse uden deltagerbetaling. Derved kan disse uddannelser give en hurtigere vej til arbejdsmarkedet end den traditionelle 2-årige kandidatuddannelse. Uddannelsen kan også være attraktiv for akademiske bachelorer, der ønsker at fortsætte deres ordinære uddannelse på universitetet efter nogle år på arbejdsmarkedet.

Udvalget anbefaler endvidere, at akademiske bachelorer kan optages både direkte efter afsluttet bacheloruddannelse eller efter nogle år i beskæftigelse. De 1-årige overbygningsuddannelsers målgruppe er udelukkende akademiske bachelorer, når de udbydes som ordinære forskningsbaserede uddannelser uden deltagerbetaling og med SU, og kan kun udbydes af universiteter. De 1-årige overbygningsuddannelser vil kunne afsluttes med en opgave, der er mindre omfattende end et kandidatspeciale. Overbygningsuddannelsen bliver et selvstændigt afsluttet forløb, der ikke giver adgang til den 2-årige kandidatuddannelse. Der vil i den endelige udformning af modellen skulle tages stilling til en række konkrete forhold.

Udviklingen af nye 1-årige overbygningsuddannelser er særlig relevant for de fagområder, hvor der ikke allerede findes en hurtigere vej til arbejdsmarkedet, som det, f.eks. er tilfældet for diplomingeniøruddannelserne på universiteterne.

Udvalget anbefaler endvidere, at de 1-årige ordinære overbygningsuddannelser også skal kunne udbydes på deltid (uden deltagerbetaling og SU), således at studerende får endnu mere fleksibilitet – på linje med erhvervs kandidatordningen.

12. At universiteterne tilrettelægger bacheloruddannelser, så de kan give umiddelbar erhvervskompetence

I dag skal en bacheloruddannelse både kunne kvalificere til en kandidatuddannelse og til en erhvervs karriere. Mens bacheloruddannelser allerede i dag formelt skal være afrundede uddannelser, er der potentiale for, at universiteterne i højere grad har systematisk fokus på, at uddannelserne skal give umiddelbar erhvervskompetence. Med initiativet skal det først og fremmest synliggøres og belyses, at studerende reelt skal kunne vælge enten at fortsætte på en kandidatuddannelse eller træde ud på arbejdsmarkedet. Det vil særligt være relevant samtidig med en forlængelse af retskravet, så nyuddannede bachelorer får bedre forudsætninger for at kunne træde ud på arbejdsmarkedet. Udvalget forventer, at størstedelen af bacheloruddannelserne allerede er tilrettelagt, så de

giver en umiddelbar erhvervskompetence. Udvalget anbefaler imidlertid, at universiteterne identificerer, om der er bacheloruddannelser, der skal tilrettelægges anderledes for at give umiddelbar erhvervskompetence. Det kan f.eks. ske ved, at fagpakkerne udgør et selvstændigt afsluttet forløb, og der kan i nogle tilfælde være potentiale for, at det afsluttende bachelorprojekt formuleres og udarbejdes i samarbejde med en virksomhed. Udvalget vil dog ikke udelukke, at der kan være relevante undtagelser.

Endelig kan det med fordel undersøges, om der på udvalgte områder er potentiale for at udbyde særlige forskningsbaserede bacheloruddannelser målrettet konkrete kompetencebehov på især det private arbejdsmarked efter inspiration fra diplomingeniøruddannelserne.

13. At erhvervskandidatordningen (ordinære kandidatuddannelser på deltid) udvides

I dag eksisterer en forsøgsordning med maksimalt 20 kandidatuddannelser, der kan udbydes på deltid over fire år med sideløbende beskæftigelse. Udvalget anbefaler, at muligheden for at tage en 2-årig kandidatuddannelse på deltid udvides til flere fagområder. Erhvervskandidatordningen skal evalueres i 2023, og en udvidelse af ordningen kan eventuelt afvente evalueringens resultater.

14. At Uddannelses- og Forskningsministeriet undersøger fordele og ulemper ved, at universiteterne får større fleksibilitet i kandidatoptaget

Adgang til en kandidatuddannelse forudsætter en relevant bacheloruddannelse. I dag kan universiteterne kun vurdere ansøgere til kandidatuddannelserne på baggrund af afsluttet bacheloruddannelse og eventuelle supplerende uddannelseskvalifikationer svarende til 30 ECTS-point. Universiteterne har ligeledes mulighed for at anvende optagelsesprøver, samtaler m.v. ved udvælgelsen af ansøgere, såfremt formålet er at dokumentere ansøgerens viden, færdigheder og kompetencer. Udvælgelseskriterierne kan således i dag ikke omfatte f.eks. erhvervserfaring.

Udvalget anbefaler, at Uddannelses- og Forskningsministeriet undersøger fordele og ulemper ved, at der gives mulighed for, at universiteterne i udvælgelsen blandt kvalificerede ansøgere kan lægge ansøgernes samlede kvalifikationer og erfaring til grund for optag på kandidatuddannelsen. Det kan for eksempel være erhvervserfaring og andre relevante kvalifikationer. Det kan også være relevant i forbindelse med erhvervskandidatordningen at kunne udvælge ansøgere ud fra f.eks. erhvervserfaring. Muligheden omfatter kun bachelorer, der ikke har retskrav på optagelse på den pågældende kandidatuddannelse. Muligheden vil ikke ændre ved, at kvalificerede ansøgere i alle tilfælde skal have en relevant uddannelse på bachelorniveau.

2.5 Mere overskueligt uddannelseslandskab og styrket optagelsessystem

Universiteterne udbyder en bred vifte af forskningsbaserede uddannelser – i alt er der i dag næsten 1.000 bachelor- og kandidatudbud. En tilpas variation i udbuddet kan bidrage til, at samfundet forsynes med relevante kompetencer. Et meget stort udbud af uddannelser kan imidlertid betyde, at ansøgere til universiteterne og de øvrige videregående uddannelser har svært ved at overskue deres valgmuligheder. Mange små specialiserede indgange på bachelorniveau øger risikoen for, at de studerende vælger forkert og senere falder fra. Billedet er dog ikke entydigt, og der kan også være ansøgere, som finder det attraktivt at vælge en uddannelse, der passer specifikt til deres individuelle ønsker og interesser.

Et uddannelseslandskab med et stort antal universitetsuddannelser med beslægtede titler og erhvervsrettede kompetencer kan også gøre det vanskeligt for nogle aftagere at gennemskue nyuddannedes kompetencer, når de skal ansætte dem.

Med det store uddannelsesudbud får mange studerende et specialiseret fagligt fokus allerede fra dag ét af deres bacheloruddannelse. Det kan give den enkelte studerende en stærk faglighed med specifikke kompetencer inden for sit fagområde. Men det kan også være en udfordring, hvis studerende har svært ved at finde relevant beskæftigelse, fordi de får kompetencer, som er rettet mod en meget afgrænset del af arbejdsmarkedet, og hvis studerende ikke bliver tilstrækkeligt rustet til at kunne omstille sig til et bredere arbejdsmarked i løbende forandring.

På flere udenlandske universiteter er der en udvikling i gang mod at skabe bredere indgange til universiteterne. Der kan også i Danmark være potentiale for i et vist omfang at sammenlægge bachelorindgange på nogle uddannelsesområder, så studerende kan starte bredere og få mulighed for at specialisere sig løbende, efter de er optaget på bacheloruddannelsen. Et mere overskueligt uddannelsesudbud rummer samtidig et potentiale for at reducere frafaldet på det første studieår og for at skabe større og mere robuste fagmiljøer og en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne.

Optagelsessystemet spiller en vigtig rolle i forhold til at understøtte, at de studerende kommer ind på videregående uddannelser, hvor der er et godt match mellem uddannelsernes indhold og de studerendes faglige forudsætninger og motivation. Størstedelen af optaget på universiteternes bacheloruddannelser sker via kvote 1, hvor ansøgerne optages på baggrund af deres karaktergennemsnit fra den gymnasiale eksamen. For ansøgere til uddannelser med høje grænsekotienter bliver decimalerne i deres karaktergennemsnit afgørende for at blive optaget på uddannelsen. Den såkaldte 1,08-regel medvirker til at øge grænsekotienterne. Reglen belønner en hurtig studiestart, men understøtter ikke, at de mest kvalificerede ansøgere bliver optaget. Det skyldes, at det endelige karaktergennemsnit ikke alene afspejler den studerendes faglige kvalifikationer.

Studerende med høje karakterer samler sig i høj grad på få uddannelser, hvor der er en høj grænsekotient. En høj adgangskotient i optaget til bacheloruddannelserne afspejler primært, at antallet af ansøgere til en uddannelse er større end antallet af studiepladser. Det er således ikke et udtryk for det faglige niveau på en uddannelse eller stor efterspørgsel fra arbejdsmarkedet.

Der er potentiale for at skabe et mere overskueligt uddannelseslandskab for både ansøgere og aftagere. Der er også potentiale for at forbedre optagelsessystemet, så det i højere grad understøtter et match mellem de studerendes faglige forudsætninger og motivation på den ene side og uddannelsernes indhold på den anden side.

Udvalgets hovedkonklusioner vedrørende uddannelsesudbud og optag på universiteterne, jf. kapitel 9 og 10

- De otte danske universiteter har tilsammen mere end 400 bacheloruddannelsesudbud og 550 kandidatuddannelsesudbud. Nogle uddannelser udbydes på flere universiteter, så antallet af uddannelser er lavere end antallet af udbud.
- Fordelt på hovedområder er der på humaniora 348 uddannelsesudbud på både bachelor- og kandidatniveau. Der er 190 udbud på det tekniske hovedområde, 166 på naturvidenskab, 157 på samfundsvidenskab og 48 på sundhedsvidenskab.
- Det er vanskeligt at sammenligne antal udbud mellem lande. Nogle lande har umiddelbart flere udbud end Danmark, mens andre lande har væsentligt færre. Der er flere steder en tendens til, at der samles uddannelser på færre indgange til universiteterne.
- Antallet af bachelorindgange på de danske universiteter er steget meget i 1990'erne og 2000'erne, mens udviklingen herefter har været mere afdæmpet.
- Der er indikationer på, at uddannelsessystemet, herunder antallet af udbud, er uoverskueligt for ansøgere, og at dette i nogen grad også gælder for aftagere. Mange aftagere efterspørger dog også dimittender fra meget specialiserede uddannelser.
- Der er flere små end store uddannelsesudbud på tværs af universiteterne. Frafaldet på første år af bacheloruddannelsen er større på de mindste bachelorudbud end på mellemstore og store uddannelsesudbud. Det er dog ikke klart, hvad der ligger bag denne sammenhæng.
- På hovedparten af de adgangsbegrænsede bacheloruddannelser optages 90 pct. af ansøgerne i kvote 1 og 10 pct. i kvote 2. På uddannelser med en høj grænsekvote er decimalerne i ansøgernes karaktergennemsnit fra den gymnasiale eksamen afgørende for, om de bliver optaget.
- Ca. 40 pct. af universitetsuddannelserne har ikke en grænsekvote. Andelen af bacheloruddannelser, der har adgangsbegrænsning og en karakter-grænsekvote er dog stigende. Andelen af uddannelser med en høj grænsekvote er også stigende. I 2017 havde ca. 60 pct. af uddannelserne flere kvalificerede ansøgere end ledige studiepladser og dermed en grænsekvote, hvilket er en stigning på 9 procentpoint siden 2015. 20 pct. af bacheloruddannelserne havde i 2017 en grænsekvote på 9,0 eller derover, hvilket er en stigning på 5 procentpoint siden 2015.
- Optagelsessystemet påvirker de unges adfærd, når de søger en videregående uddannelse. Der er indikationer på, at studerende med et højt karaktergennemsnit fra den gymnasiale eksamen ofte søger mod uddannelser, som har en høj grænsekvote. Grænsekvoten udtrykker ikke nødvendigvis uddannelsens faglige niveau eller arbejdsmarkedets efterspørgsel.
- 1,08-reglen betyder, at karaktergennemsnittet fra den adgangsgivende eksamen ganges med 1,08, hvis den studerende begynder på en videregående uddannelse inden for to år efter at have afsluttet den adgangsgivende eksamen. Reglen blev indført for at tilskynde til hurtig studiestart og øge arbejdsudbuddet. 1,08-reglen honorerer ikke faglige kvalifikationer og medvirker til at presse grænsekvotienterne op.

I de senere år er der sket en udvikling mod et mere overskueligt uddannelseslandskab. En række uddannelser er f.eks. sammenlagt på de enkelte universiteter, og arbejdsdelingen mellem universiteter er nogle steder blevet mere tydelig. Imidlertid er uddannelseslandskabet fortsat kompliceret for ansøgere og aftagere.

På nogle uddannelser er der samtidig gode erfaringer med at optage mere motiverede og kvalificerede studerende, f.eks. ved brug af optagelsessamtaler. Der er potentiale for både et mere overskueligt uddannelsesudbud og for at undersøge mulighederne for at forbedre optagelsessystemet.

Udvalget anbefaler:

15. At universiteterne gennemgår uddannelsesudbuddet for at gøre uddannelseslandskabet mere overskueligt

Udvalget anbefaler, at universiteterne i tæt samarbejde med Uddannelses- og Forskningsministeriet gennemfører et tværgående eftersyn af uddannelsesudbuddet med henblik på at skabe et mere overskueligt uddannelseslandskab. I eftersynet kan blandt andet indgå vurdering af arbejdsdelingen mellem universiteterne, uddannelsernes størrelse og specialiseringsgrad. Titler på sammenlignelige uddannelser på forskellige universiteter kan ligeledes harmoniseres. Relevante aftagere kan inddrages for at få perspektiver på, om uddannelserne giver kompetencer, der er efterspurgt på arbejdsmarkedet. Ambitionen er, at der sker en forenkling til gavn for studerende og aftagere, og at det samtidig understøtter en effektiv ressourceudnyttelse på universiteterne. Hensigten er ikke at begrænse den faglige spændvidde blandt dimittenderne, men at skabe større overskuelighed og færre udbud af fagligt meget nært beslægtede uddannelser.

16. At Uddannelses- og Forskningsministeriet belyser mulighederne for at forbedre optagelsessystemet

Optagelsessystemet fordeler effektivt og gennemsigtigt mange studiepladser hvert år. Optagelsessystemet har samtidig den styrke, at det indeholder en fleksibilitet, som betyder, at det enkelte universitet kan indrette sit optag forskelligt efter lokale behov. Der er også indikationer på et forbedringspotentiale, f.eks. i forhold til kvoteopdelingen af studiepladser og det forhold, at decimaler i ansøgernes karaktergennemsnit har stor betydning for optag på de populære uddannelser. På den baggrund anbefaler udvalget, at Uddannelses- og Forskningsministeriet med inddragelse af uddannelsesinstitutionerne og andre interessenter igangsætter et arbejde, der belyser styrkerne ved det nuværende optagelsessystem og mulighederne for at forbedre optagelsessystemet.

Et flertal i Udvalget anbefaler:

17. At universiteterne tilrettelægger bredere indgange til bacheloruddannelserne, hvor det vurderes fagligt relevant

Et flertal i udvalget (Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, David Dreyer Lassen, Mads Bryde Andersen, Akademikerne, Dansk Industri og Dansk Erhverv) anbefaler, at universiteterne i et vist omfang tilrettelægger bredere indgange til bacheloruddannelserne, hvor det vurderes fagligt relevant. Ambitionen er, at de studerende på flere områder får bedre mulighed for at kunne starte på en bredere bacheloruddannelse, før en eventuel fagspecialisering finder sted – enten senere på bacheloruddannelsen eller i forbindelse med valg af en kandidatuddannelse. Anbefalingen skal ses i forlængelse af, at flere universiteter allerede har sammenlagt flere uddannelser i de senere år. Et flertal i udvalget vurderer samtidig, at der fortsat vil være behov for snævre bacheloruddannelser på mange områder.

Et mindretal i udvalget (Danske Universiteter og Tina Bering Keiding) anbefaler ikke, at universiteterne skal tilrettelægge bredere indgange til bacheloruddannelserne. Det må bero på det enkeltes universitets faglige og suveræne vurdering, om bredere bacheloruddannelser er hensigtsmæssige på det enkelte universitet.

18. At ordningen med bonus for hurtig studiestart (1,08-reglen) afskaffes

Et flertal i udvalget (Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, Danske Universiteter, Tina Bering Keiding, David Dreyer Lassen, Mads Bryde Andersen, Dansk Industri og Dansk Erhverv) anbefaler, at bonusordningen for hurtig studiestart (1,08-reglen) afskaffes. Flertallet i udvalget lægger vægt på, at ansøgere til universiteterne og de øvrige videregående uddannelser udelukkende optages på baggrund af faglige kvalifikationer. En afskaffelse kan også understøtte, at adgangskvotienterne ikke presses unødigt op på de populære uddannelser. Uddannelses- og Forskningsministeriet og Finansministeriet vurderer ikke, at afskaffelse 1,08-reglen isoleret set vil påvirke arbejdsudbuddet.

Et mindretal i udvalget (Akademikerne) anbefaler, at 1,08-reglen fastholdes da det vurderes, at reglen giver incitament til hurtig studiestart efter, den gymnasiale eksamen er afsluttet og dermed øger arbejdsudbuddet, hvorved en fastholdelse af 1,08-reglen gør det nødvendigt med nye incitamenter til hurtig studiestart i SU-systemet.

2.6 Høje ambitioner for uddannelse og undervisning

God undervisning og tilrettelæggelse af gode, virkningsfulde uddannelsesforløb er blandt de vigtigste faktorer i den enkelte studerendes læring og dermed for uddannelsens kvalitet. Gode universitetsuddannelser er bl.a. kendetegnet ved, at de studerende lærer meget på et højt niveau og har gode muligheder for at få undervisning, vejledning og feedback af høj kvalitet. Formativ feedback – det vil sige feedback, der gives i løbet af en læreproces med henblik på at forbedre den studerendes indsats og præstation – er en af de mest betydningsfulde faktorer, der understøtter et højt læringsudbytte. Det gælder både undervisernes feedback til studerende og feedback mellem studerende.

Der er positiv sammenhæng mellem de studerendes samlede studieaktivitet og deres læringsudbytte, men der er stor variation i studieintensiteten på tværs af universitetsuddannelserne. På mange uddannelser bruger en del af de studerende mindre tid på deres studier, end hvad der svarer til fuld tid, selvom de i princippet er heltidsstuderende. Samtidig varierer antallet af tilbudte undervisnings- og vejledningstimer betydeligt på tværs af universiteternes hovedområder og på tværs af uddannelser med forskellige statslige uddannelsesstakster. Der er potentiale for at løfte niveauet af undervisning, for eksempel ved at udbyde flere timer, udbyde mere undervisning på mindre hold eller øge mængden af vejledning og feedback. De studerende vurderer generelt, at deres undervisere er dygtige og engagerede, men de vurderer samtidig, at underviserne i mindre omfang giver brugbar feedback.

Eksamen er en væsentlig del af de studerendes læreproces og kan tilrettelægges sådan, at den bidrager positivt til læringsudbyttet. Tidspunktet for og omfanget af prøver kan spille en rolle for de studerendes arbejdsindsats. Den typiske eksamen på universitetet finder sted ved afslutningen af et fag. Underviserne benytter sig i begrænset omfang af muligheden for løbende prøver og bedømmelse undervejs i et kursus, som erfaringsmæssigt kan øge studieintensiteten. Der er potentiale for at styrke en aktiv studiekultur og give de studerende bedre forudsætninger for at blive endnu dygtigere.

Den teknologiske udvikling giver universiteterne mulighed for at udvikle undervisningen og tilrettelægge uddannelserne på nye måder. Ny teknologi i undervisningen kan ikke erstatte menneskelig interaktion, men kan, når det anvendes hensigtsmæssigt, medvirke til at øge undervisningskvaliteten og læringsudbyttet ved at styrke dialog og feedback mellem studerende og undervisere og understøtte mere fleksibel tilrettelæggelse af undervisningen. Dette kan øge de studerendes motivation og studieintensitet.

Mange undervisere på danske universiteter anvender kun it i undervisningen i mindre grad eller bruger det slet ikke. Der er en række indikationer på, at begrænset brug af teknologi skal ses i lyset af, at der ikke alle steder er stærke rammer for undervisningsudvikling, og at det ikke bliver prioriteret at sætte tid af til det. Underviserne peger også på, at tekniske kompetencer og pædagogisk/didaktisk viden i forhold til it er en barriere.

Der er et væsentligt potentiale for at styrke den enkelte undervisers incitament til at integrere og anvende digitale teknologier i undervisningen og for at øge videndeling, samarbejde og erfaringsudveksling på tværs af universiteterne. Der er ligeledes potentiale for, at der sættes fokus på brug af digitale teknologier i undervisning og uddannelse. Det vil være en fordel for udbredelse af teknologi i undervisningen, at der opbygges et styrket videngrundlag om effekten heraf.

Udvalgets hovedkonklusioner vedrørende uddannelsestilrettelæggelse, undervisning og læringsudbytte, jf. kapitel 11

- Der er en række variabler, som har stor betydning for de studerendes læringsudbytte, herunder gensidige studentervurderinger og feedback i uddannelsen, studieintensitet, at de studerende har tiltro til egne evner, og at undervisningen er velstruktureret.
 - De studerende vurderer, at de har fagligt dygtige undervisere, men er samtidig af den opfattelse, at underviserne i mindre grad giver brugbar feedback.
 - De studerendes vurdering af deres samlede studietid modsvarer i gennemsnit ikke et fuldtidsstudium.
 - Antallet af udbudte undervisnings- og vejledningstimer varierer meget. Der tilbydes i gennemsnit færrest undervisnings- og vejledningstimer på samfundsvidenskab og humaniora, ligesom der også på bacheloruddannelserne på disse hovedområder undervises mere på store hold, end det er tilfældet på de andre fagområder. Det er samtidig de hovedområder, der har den laveste studieintensitet.
 - Forskellene i udbudte undervisningstimer må ses i lyset af, at de statslige tilskud til uddannelserne er væsentligt forskellige. Samfundsvidenskab og humaniora har den laveste takst. Der er dog samtidig også betydelig variation i uddannelsernes gennemsnitlige undervisningstimetotal inden for samme uddannelsestakstgrupper.
 - Eksamener finder typisk sted ved afslutningen af et fag. Underviserne benytter sig i begrænset omfang af muligheden for løbende, karaktergivende prøver.
 - Der stilles som led i institutionsakkrediteringen krav om, at uddannelserne evalueres regelmæssigt. Der er ikke krav om, at evalueringen skal være international.
 - Digitalt understøttet undervisning synes særligt at bidrage med værdi, når det er knyttet til et generelt didaktisk re-design, hvor teknologi i forskelligt omfang inddrages. Brug af teknologi kan have en stor effekt, hvis den anvendes som en del af god undervisnings- og uddannelsestilrettelæggelse.
 - En tredjedel af de adspurgte undervisere på danske universiteter anvender kun it i undervisningen i mindre grad eller bruger det slet ikke.
 - Underviserne vurderer, at den væsentligste barriere for anvendelse af it i undervisningen er manglende tid, idet mere end halvdelen angiver, at tid er en barriere.
 - Knap en tredjedel af underviserne peger også på barrierer i form af manglende viden og kompetencer, tilgængelighed af materialer og tekniske løsninger og et utilstrækkeligt incitament til at omlægge undervisningen.
-

Mange dygtige undervisere på universiteterne udvikler løbende deres undervisning med henblik på at motivere de studerende og skabe gode betingelser for et højt læringsudbytte. Samtidig med at der sker et stort, løbende arbejde på universiteterne i forhold til at tilvejebringe god uddannelse og god undervisning, er der potentiale for mere systematisk at arbejde med at tilrettelægge uddannelser, så de bidrager til et styrket læringsudbytte og en højere studieintensitet, og for at anvende relevante teknologiske muligheder i uddannelserne.

Udvalget anbefaler:

19. At universiteterne tilrettelægger uddannelserne med styrket fokus på formativ feedback

Udvalget anbefaler, at universiteterne i højere grad gør brug af løbende, formativ feedback. Formativ feedback er den feedback, der gives i løbet af en læreproces, og som kan bidrage til at justere og forbedre den studerendes indsats og produkt. Øget brug af formativ feedback omfatter også de digitalt understøttede redskaber, der er udviklet til at styrke dialogen mellem studerende og mellem undervisere og studerende. Der foreligger allerede en betydelig viden om best practice for feedback, som blandt andet universiteternes pædagogiske centre har indsamlet.

20. At universiteterne anvender relevante digitale teknologier i undervisningen

Mange undervisere på universiteterne anvender kun it i undervisningen i mindre grad eller bruger det slet ikke. Tekniske kompetencer og pædagogisk/didaktisk viden i forhold til brug af it er en barriere for nogle undervisere. Udvalget anbefaler derfor, at universiteterne udbreder brugen af de digitale teknologier, der har dokumenteret effekt og kompetenceudvikler underviserne, så de kan udnytte nye undervisningsredskaber.

21. At universiteterne tilbyder mere undervisnings- og vejledningstid til de studerende på de uddannelser, hvor niveauet i dag er lavt

Udvalget anbefaler, at universiteterne fremover øger antallet af undervisnings- og vejledningstiden på de områder, hvor der er et lavt niveau i dag. Udvalget lægger vægt på, at der er rum for forskelligheder på tværs af universiteter og uddannelser. Det er et ledelsesansvar at prioritere, hvordan uddannelsesbevillingerne bedst kan disponeres for at understøtte den enkelte uddannelses læringsmål, pædagogiske hensyn og bedst mulig interaktion mellem de studerende og underviser. Udvalget konstaterer, at antallet af tilbudte undervisnings- og vejledningstimer varierer betydeligt på tværs af universiteternes hovedområder og mellem uddannelser. Der er også betydelig variation i antallet af tilbudte timer både på tværs af takstgrupper og mellem uddannelser inden for samme takstgruppe. Det er det enkelte universitets opgave at identificere potentialer for at øge undervisningstiden. De tilbudte undervisnings- og vejledningstimer skal ses i sammenhæng med forskellige undervisningsformer og fordelingen af timer mellem store hold, små hold og vejledning samt de gældende takster. Udvalget anbefaler endvidere, at Uddannelses- og Forskningsministeriet og universiteterne ser nærmere på opgørelsen af undervisnings- og vejledningstimer.

22. At best practice om studieintensitet undersøges og udbredes

Studieintensiteten varierer på uddannelserne. Der er potentiale for at skabe bedre viden om best practice i forhold til at tilrettelægge virkningsfulde uddannelsesforløb, hvor de studerende engageres og motiveres i løbet af studietiden. Udvalget anbefaler, at der indsamles gode erfaringer på tværs af universiteterne. I indsamlingen kan der indgå en undersøgelse af brugen af studenterundersivere med henblik på at styrke studieintensiteten og læringsudbyttet.

23. At der skabes bedre mulighed for løbende bedømmelse af studerende med henblik på et øget læringsudbytte

Muligheden for løbende bedømmelse af studerende kan forbedres med henblik på at øge læringsudbyttet. Udvalget anbefaler, at kendskabet til gældende regler på området udbredes. Det drejer sig bl.a. om muligheden for, at de studerendes deltagelse i undervisningen gøres til en forudsætning for deltagelse i prøver samt mulighederne for at anvende løbende bedømmelse i undervisningen. Udvalget anbefaler herudover at undersøge, om der er behov for et forbedret juridisk grundlag for blandt andet at anvende løbende karaktergivende prøver og for at lade forskellige former for løbende afleveringer tælle som en del af den samlede bedømmelse. Det kan eventuelt indebære en begrænsning af de studerendes prøveforsøg for delprøver og løbende prøver.

24. At universiteterne får mulighed for at bruge studiestartsprøver på kandidatuddannelsen

I dag må universiteterne tilrettelægge studiestartsprøver, hvis de finder det relevant, men alene på bacheloruddannelser. Udvalget anbefaler, at universiteterne får mulighed for at bruge studiestartsprøver på kandidatuddannelserne for at understøtte en øget studieintensitet på kandidatuddannelserne. Det giver samtidig universiteterne mulighed for hurtigt at identificere og udskrive inaktive studerende, så de kan nå at tilbyde studiepladsen til en anden kvalificeret studerende.

25. At universitetsuddannelserne sammenholdes med højeste internationale niveau

Universiteterne skal uddanne til højeste internationale niveau, og universiteternes kvalitetssystemer lever op til internationale standarder. Der er imidlertid potentiale for i højere grad at vurdere de enkelte uddannelser i forhold til sammenlignelige uddannelser i udlandet. Udvalget anbefaler, at de danske universitetsuddannelser sammenholdes med højeste internationale niveau indenfor det pågældende fagområde. Dette kan ske som led i universiteternes regelmæssige uddannelsesevalueringer og kan eksempelvis understøttes af international repræsentation i vurderingspaneler. Når universitetsuddannelserne sammenholdes med højeste internationale niveau, er det relevant at være opmærksom på eventuelle forskelle i de økonomiske rammer. De bedste udenlandske universiteter har således ofte betydeligt flere ressourcer til rådighed til uddannelserne.

26. At Uddannelses- og Forskningsministeriet igangsætter en national indsats for at fremme de studerendes it-kompetencer og integration af digitale teknologier i de videregående uddannelser

Udvalget anbefaler, at der igangsættes en national indsats for at fremme de studerendes it-kompetencer og brug af digitale teknologier i undervisning og uddannelse i fællesskab med den videregående uddannelsessektor og relevante interessenter. Med det øgede fokus og den stigende aktivitet på området er der behov for en samlande indsats, der dels kan synliggøre og sætte retning for regeringens og institutionernes aktiviteter på digitaliseringsområdet, og dels være base for et fælles udviklingsarbejde på tværs af institutionerne. Indsatsen kan således både adressere overordnede ambitioner for området, fælles tiltag på tværs af sektoren og løsninger på konkrete udfordringer eller barrierer, som institutionerne oplever på området.

27. At universiteterne styrker videngrundlaget for effekten af teknologi i undervisningen

Den teknologiske udvikling skaber nye muligheder for at tilrettelægge undervisningen fleksibelt og øge de studerendes læringsudbytte. Der er gode erfaringer med f.eks. digitalt understøttet peer feedback. Der er endnu ikke et stærkt videngrundlag for effekten ved at inddrage en række øvrige nye teknologiske redskaber i undervisningen. Udvalget anbefaler, at der inden for uddannelsesforskningen opbygges mere viden om, hvilke nye undervisningsteknologier der er mest virkningsfulde.

28. At universiteterne i endnu højere grad videndeler om god undervisning mellem universiteterne

Der er generelt en høj grad af videndeling om undervisning på tværs af universiteterne. Udvalget anbefaler, at universiteterne i forlængelse af igangværende initiativer mere systematisk indsamler og deler viden om brug af didaktiske redskaber, der understøtter god undervisning, herunder undervisningsformer, praksiskobling, arbejdsmarkedsparathed, it og internationale kompetencer.

29. At universiteterne anerkender værdien af at skrive lærebøger

Meritering af lærebøger kan fremme en god balance mellem forskning og uddannelse. Udvalget anbefaler, at universiteterne i højere grad anerkender værdien af lærebøger. Udvalget vurderer samtidig, at lærebøger kun kan meriteres på lige fod med forskning, hvis lærebøgerne rummer et forskningsbidrag. Muligheden for bedre meritering af lærebøger på universiteterne kan med fordel inddrages i det kommende meriteringsudvalg, som regeringen har besluttet at nedsætte. Udvalget skal inden udgangen af 2018 undersøge mulighederne for mere dækkende meriteringsstrukturer, som kan fremme både forskning, undervisning, videndeling mv. og komme med anbefalinger til universiteterne om eventuelle ændringer i gældende meriteringspraksis i det danske forskningssystem.

2.7 Stærke ledelsesmæssige rammer og anerkendelse af fremragende undervisning

Universiteterne har generelt og i stigende grad fokus på at understøtte god undervisning og tilrettelægge virkningsfulde uddannelsesforløb. Den ledelsesmæssige prioritering af universiteternes arbejde med uddannelseskvalitet er i de seneste år blevet styrket. Fremragende undervisning er imidlertid vanskeligere at måle sammenlignet med forskningskvalitet. Det gør det svært at synliggøre god undervisning og belønne særlige kompetencer og resultater inden for god undervisning.

Der er potentiale for at skabe bedre balance mellem anseelsen af henholdsvis forskning og undervisning. Der er potentiale for, at både den enkelte underviser og universiteterne i højere grad motiveres til at prioritere og forbedre arbejdet med undervisningen og det bredere arbejde med uddannelsesudvikling og nye undervisningsformer.

I dag er supervision og pædagogisk opkvalificering kun fremhævet for adjunktstillingen i stillingsstrukturen for det videnskabelige personale ved universiteterne. Der er dermed alt andet lige et mindre incitament til at udvikle de pædagogiske kompetencer efter en positiv lektorbedømmelse. Der er potentiale for at stille krav om pædagogisk og didaktisk kompetenceudvikling for undervisere på alle karrieretrin. Der er ligeledes potentiale for i højere grad at anerkende og belønne stærke undervisningskompetencer, at stille tydeligere krav til undervisernes kvalifikationer og for at ligestille undervisnings- og forskningskvalifikationer i forbindelse med ansættelser af videnskabeligt personale.

Forskningsbaseret undervisning er universitetsuddannelsernes særkende, og på universitetsuddannelserne varetages undervisningen overvejende af videnskabeligt personale. Dertil kommer ansatte i deltidsstillinger, der alene varetager undervisningsopgaver. De deltidsansatte eksterne lektorer kan f.eks. bidrage til uddannelserne med relevant praksiserfaring fra en ansættelse uden for universitetet. Der er i den samlede gruppe af deltidsansatte imidlertid store forskelle i, hvorvidt de har en hovedstilling uden for universitetet eller ej.

Universiteterne organiserer studieledelse forskelligt, både universiteterne imellem og internt på det enkelte universitet. I dag er det formelle ansvar for uddannelsernes kvalitet og relevans placeret hos universitetsledelsen, men de valgte studienævn har blandt andet til opgave at kvalitetssikre uddannelserne og udarbejde udkast til studieordninger. Opgaven skal ses i lyset af, at formålet med studienævn ifølge de gældende regler er at "sikre de studerendes og de videnskabelige medarbejderes medbestemmelse på og medinddragelse i uddannelse og undervisning, jf. universitetsloven. Ansvarsfordelingen mellem den ansatte ledelse, studieleder og studienævnene bliver udmøntet forskelligt. I praksis er der med det nuværende regelsæt uklarhed om ansvarsfordelingen, og det kan med fordel gøres mere klart, at ansvaret for uddannelsernes indhold og kvalitet er entydigt placeret hos ledelsen.

Det er positivt, at der blandt andet med udviklingen af et nyt tilsynskoncept og kvalitetssikringssystemerne i de seneste år er sat fokus på udvikling af uddannelse og undervisning og relevante nøgletal. Det gør, at universiteterne kan lære af hinandens gode erfaringer, og at det er muligt at følge universiteternes arbejde. Studenterevalueringer af undervisningen er centrale for justeringer af undervisningspraksis og indgår i universiteternes kvalitetssikringssystemer.

Udvalgets hovedkonklusioner vedrørende ledelsesmæssige rammer for universitetsuddannelserne, jf. kapitel 12

- 50 pct. af underviserne vurderer, at universiteterne prioriterer undervisning lavere end forskning. 13 pct. vurderer, at undervisning prioriteres højere.
- Universitetsledere og undervisere har forskellige vurderinger af, hvorvidt god undervisning anerkendes i forbindelse med løn- og karriereudvikling. 92 pct. af institutlederne vurderer, at de anerkender underviserkompetencer og -resultater i forbindelse med VIP'ernes løn- og karriereudvikling. Samtidig vurderer kun 11 pct. af underviserne, at kvaliteten af deres undervisning betyder meget eller en del for lønnen, mens 59 pct. angiver, at undervisningen betyder meget lidt for deres løn. Mønstret er det samme for så vidt angår karrieremuligheder og forfremmelser.
- Rektor har det formelle ansvar for uddannelseskvaliteten. Det er imidlertid de valgte studienævn, som har kompetencen til at udarbejde forslag til studieordninger, og de har også til opgave at kvalitetssikre uddannelserne. Ansvarsfordelingen mellem den enstrengede ledelse og studienævnene er uklar og udmøntes forskelligt.
- Studielederens daglige arbejde med uddannelse og undervisning er adskilt fra institutlederens ledelseskompetence for undervisere og kompetenceudvikling.
- Studie- og institutlederne er enige om, at underviseres pædagogiske og didaktiske kvalifikationer er vigtige for uddannelsernes kvalitet. Godt halvdelen af studielederne oplever, at de ikke har tilstrækkeligt ledelsesmæssigt frirum til at opkvalificere underviserne.
- Professorerne underviser væsentligt mindre end de forsker. De underviser også væsentligt mindre end f.eks. lektorer, selvom professorer er helt centrale i forhold til at motivere studerende og integrere topforskningen i undervisningen. Professorerne har samtidig i mindre grad deltaget i pædagogisk kompetenceudvikling i sammenligning med adjunkter og lektorer.
- 30 pct. af studielederne oplever interne barrierer for at justere studieordninger. Det fremgår ikke, om de oplevede barrierer eksempelvis bunder i interne regler, organisatoriske rammer eller samarbejde. Ca. halvdelen af studielederne oplever ikke interne barrierer.
- 59 pct. af studielederne vurderer, at aftagerpaneler i meget høj eller høj grad inddrages i universiteternes arbejde med at skabe relevante uddannelser.
- 67 pct. af studielederne tillægger studenterevalueringer af undervisningen stor eller meget stor betydning i kvalitetsarbejdet. Evalueringerne skal i dag drøftes i studienævn og indgår i universiteternes kvalitetssikringssystemer, men resultaterne anvendes kun på ét dansk universitet som et nøgletal, der indgår i ledelsesinformation.
- De forskningsbaserede uddannelser er en del af universiteternes særkende. På det tekniske og naturvidenskabelige område er der ca. 5 VIP-årsværk for hver deltidsansat (DVIP). På det samfundsvidenskabelige område er der ca. 1,5 VIP-årsværk per DVIP.

- Eksterne lektorer kan bidrage til uddannelsen med relevant praksiserfaring, hvis de har en hovedansættelse uden for universitetet. Der er også en andel af de eksterne lektorer, der ikke har en hovedansættelse uden for universitetet, og som heller ikke har fastansættelse på et universitet.

Der er i løbet af de sidste årtier skabt bedre rammer for ledelse på universiteterne, og ledelsernes fokus på god uddannelse og god undervisning er stigende. Der er imidlertid potentiale for en entydig ansvarsfordeling i forhold til uddannelsernes indhold og kvalitet, ligesom der er potentiale for, at der kommer endnu større fokus på udvikling af rammer for dygtige undervisere.

Udvalget anbefaler:

30. At der indføres ret og pligt til pædagogisk og didaktisk kompetenceudvikling for undervisere på alle karrieretrin

I dag er der kun pligt til at give supervision og pædagogisk kompetenceudvikling til adjunkter og krav om bedømmelse af kvalifikationer i forbindelse med lektoransættelser. Udvalget anbefaler, at alle undervisere på alle karrieretrin skal have ret og pligt til pædagogisk og didaktisk kompetenceudvikling. Herudover kan fastsættes en forpligtelse til at give postdoc-ansatte på universitetet pædagogisk kompetenceudvikling, hvis de har undervisningsopgaver. Samtidig kan der indgå en vurdering af de undervisningsmæssige kvalifikationer i bedømmelserne også til professoransættelser på linje med bedømmelserne til lektorstillinger for at styrke den samlede incitamentsstruktur til at udvikle stærke underviserkompetencer. Kompetenceudvikling kan understøttes på flere måder, herunder også ved peer-review af undervisningen.

31. At universiteterne anerkender undervisning på lige fod med forskning

For at anerkende og belønne god undervisning på lige fod med god forskning anbefaler udvalget, at universiteterne fremover udvikler en praksis for systematisk at anerkende god undervisning. Udvalget lægger vægt på, at det enkelte universitet har frihed til den konkrete form for anerkendelse f.eks. via certificeringsordning, mere systematisk brug af undervisningsportfolier eller belønning af de dygtigste undervisere. For at underbygge denne udvikling kan der f.eks. oprettes en pulje med lettilgængelige midler, som den enkelte underviser eller det enkelte fagmiljø kan søge til at udvikle undervisningen og frigøre tid til udvikling af undervisningen.

32. At universiteterne reducerer brugen af eksterne lektorer, som ikke har en hovedstilling uden for universitetet

Udvalget anbefaler, at andelen af eksterne lektorer, der ikke har en hovedstilling uden for universitetet, og som samtidig er ansat ved universitetet i længere perioder, begrænses. Dette vil understøtte, at gruppen af eksterne lektorer samlet bidrager til uddannelserne med en stærkere praksiserfaring, ligesom det vil medvirke til færre eksterne lektorer, der kun har deltidsansættelser.

33. At universiteterne systematisk bruger studerendes evalueringer af kurser og undervisere til at styrke uddannelserne

Studenterevalueringer af undervisningen indgår i universiteternes kvalitetssikringssystemer og drøftes i studienævnene. Udvalget anbefaler, at universiteterne systematisk gennemfører studenterevalueringer af alle kurser og undervisere. Anvendelsen af studenterevalueringer i universiteternes kvalitetsarbejde er i dag og skal fremadrettet først og fremmest være omdrejningspunkt for en formativ dialog mellem undervisere, uddannelsesledere og studerende om forbedring og udvikling af undervisningen. Herudover anbefaler udvalget, at universiteterne i højere grad anvender resultaterne fra studerendes evalueringer af kurser og undervisere i det tværgående kvalitetsarbejde. Der kan være behov for at øge svarprocenten i studenterevalueringerne af undervisningen for at forbedre anvendeligheden af evalueringerne og resultaterne til at udvikle kvalitet og relevans af undervisningen. På den baggrund kan det overvejes, at universiteterne får mulighed for at stille krav om, at de studerende gennemfører studenterevalueringerne. Opfølgning på evalueringerne skal fortsat være forankret lokalt på universiteterne, hvor ledelsen har ansvaret for uddannelserne.

34. At Uddannelses- og Forskningsministeriet etablerer en national pris for fremragende undervisning

I dag er der forskellige former for underviserpriser på universiteterne, men der eksisterer ikke nationale initiativer. Udvalget anbefaler, at Uddannelses- og Forskningsministeriet etablerer et nationalt initiativ for anerkendelse af fremragende undervisere, som kan fungere som supplement til de universitetsforankrede initiativer, samt en parallel til de initiativer, der i dag hylder den gode forsker, såsom EliteForsk-prisen, Ph.d. Cup, m.fl. Prisen kan sætte fokus på og skabe debat om fremragende undervisning både i forbindelse med nomineringer og prisuddeling. Uddannelses- og forskningsministeren kan årligt uddele en række nationale underviserpriser inden for forskellige kategorier, herunder til enkeltpersoner og fagmiljøer.

Et flertal i Udvalget anbefaler:

35. At universiteternes mulighed for at ansætte af fuldtidsundervisere udvides i forhold til i dag

I dag er der på enkelte uddannelser mulighed for at anvende fuldtidsundervisere i form af studielektorer/studieadjunkter, der kun har undervisningsforpligtelser. Det er således i dag forskellige vilkår for ansættelser mellem universiteterne, ligesom der er forskellige vilkår mellem uddannelserne inden for universiteterne.

Et flertal i udvalget (Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, David Dreyer Lassen, Mads Bryde Andersen, , Dansk Industri, Akademikerne og Dansk Erhverv) anbefaler, at universiteternes muligheder for at ansætte studielektorer og studieadjunkter harmoniseres og udvides i forhold til i dag. Muligheden kan blandt andet anvendes til at nedbringe andelen af eksterne lek-

terer uden hovedstilling uden for universitetet. Flertallet i udvalget lægger stor vægt på, at en øget mulighed for at ansætte fuldtidsundervisere ikke ændrer ved forskerdækningen af undervisningen. Det er afgørende, at den solide forskningsbasering af universitetsuddannelserne fastholdes og at fastansatte VIP'er med forskningsforpligtelse stadig udgør langt hovedparten af underviserne på universiteterne. Flertallet i udvalget anbefaler derfor, at Uddannelses- og Forskningsministeriet følger udviklingen i brug af fuldtidsundervisere i forhold til antal VIP'er, som er ansat i hovedstillinger på adjunkt, lektor- og professorniveau.

Et mindretal i udvalget (Danske Universiteter og Tina Bering Keiding) anbefaler ikke at udvide mulighederne for at ansætte fuldtidsundervisere, da de er bekymrede for uddannelsernes kvalitet og forskningsbasering, hvis der ansættes flere fuldtidsundervisere på universiteterne.

36. At ansvaret for at udpege studieledere forankres entydigt i den enstrengede ledelse

I dag udpeges studieledere efter indstilling fra studienævn. Et flertal i udvalget (Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, Danske Universiteter, David Dreyer Lassen, Mads Bryde Andersen, Tina Bering Keiding, Dansk Industri og Dansk Erhverv) anbefaler, at studieledere fremover udpeges direkte af ledelsen. Det vil forankre studielederen tydeligere i den enstrengede ledelse med en klar funktion og kompetence og således tydeliggøre ansvars- og opgavefordeling mellem den enstrengede ledelse og studienævn i arbejdet med kvalitetssikring af uddannelserne.

Et mindretal i udvalget (Akademikerne) anbefaler ikke, at studieledere fremover udpeges direkte af ledelsen. Akademikerne ønsker at fastholde, at studielederen udpeges af ledelsen efter indstilling fra studienævnet hvorved det understøttes, at studielederen har forankring og legitimitet i det lokale studiemiljø blandt studerende og videnskabelige medarbejdere.

37. At ansvaret for uddannelsernes indhold og kvalitet forankres entydigt i den enstrengede ledelse

Der er i dag uklarhed om ansvarsfordelingen mellem studienævn og den enstrengede ledelse. Et flertal i udvalget (Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, David Dreyer Lassen, Mads Bryde Andersen, Dansk Industri og Dansk Erhverv) anbefaler, at universitetsloven ændres, så ansvaret for uddannelsernes indhold og kvalitet forankres entydigt i den enstrengede ledelse. Det indebærer en ændring af kompetencefordelingen mellem studienævn og den enstrengede ledelse, således at det entydigt bliver ledelsens ansvar at tilrettelægge arbejdet med og udstikke rammerne for uddannelsernes indhold og kvalitet. Studienævnene vil fortsat skulle spille en vigtig rolle i arbejdet med at udarbejde studieordninger, følge op på uddannelsesevalueringer og merit m.v. inden for de rammer, som ledelsen fastsætter.

For yderligere at understøtte det ledelsesmæssige ansvar for uddannelsernes indhold anbefaler flertallet i udvalget, at studielederen altid er formand for studienævnet.

Et mindretal i udvalget (Akademikerne, Danske Universiteter og Tina Bering Keiding) ønsker at fastholde studienævnets nuværende rolle, hvor medindflydelse og medinddragelse sikrer et højt fagligt engagement fra de studerende og de videnskabelige medarbejdere i udviklingen af uddannelsernes tilrettelæggelse og faglige indhold.

